

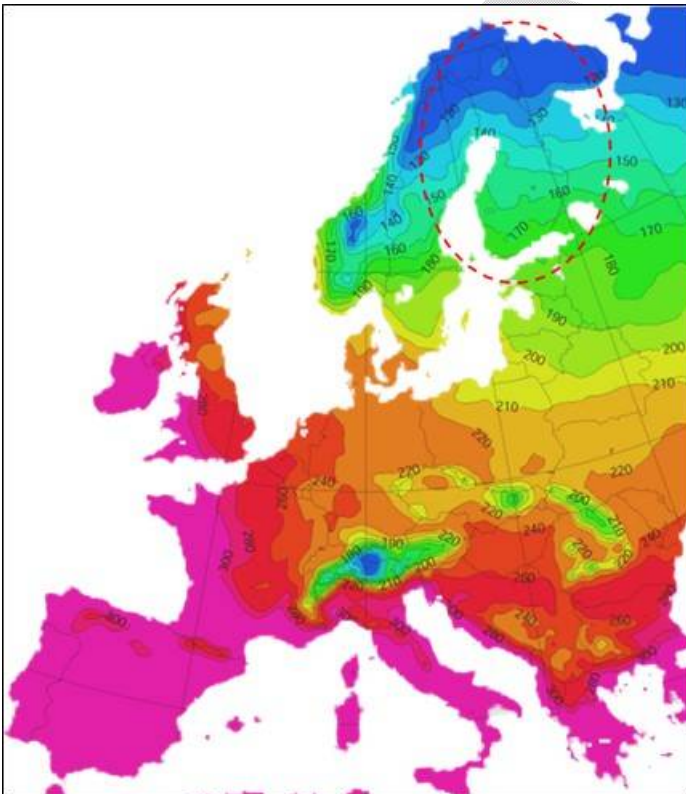
2.1. Erityistavoite 1: Tuki riittävien maataloustulojen ja maatilojen selviytymiskyvyn varmistamiseksi koko EU:n alueella, jotta saataisiin parannettua elintarviketurvaa

Tulevan maatalouspolitiikan yhtenä kolmesta päätavoitteesta on ”edistää älykästä, kestävää ja monipuolista maatalousalaa, jolla varmistetaan elintarviketurva”. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi maatalousyrittäjille tulisi varmistaa kohtuullinen tulotaso, jolla ruuantuotanto säilyisi kannattavana ja toimintaa voitaisiin myös kehittää ja uudenaikaistaa halutulla tavalla. Suomessa pohjoisilla luonnonoloilla ja muusta EU-alueesta poikkeavilla muilla erityispiirteillä on ruuantuotannolle tärkeä merkitys erityisesti tämän yhteisen maatalouspolitiikan erityistavoitteen 1 näkökulmasta.

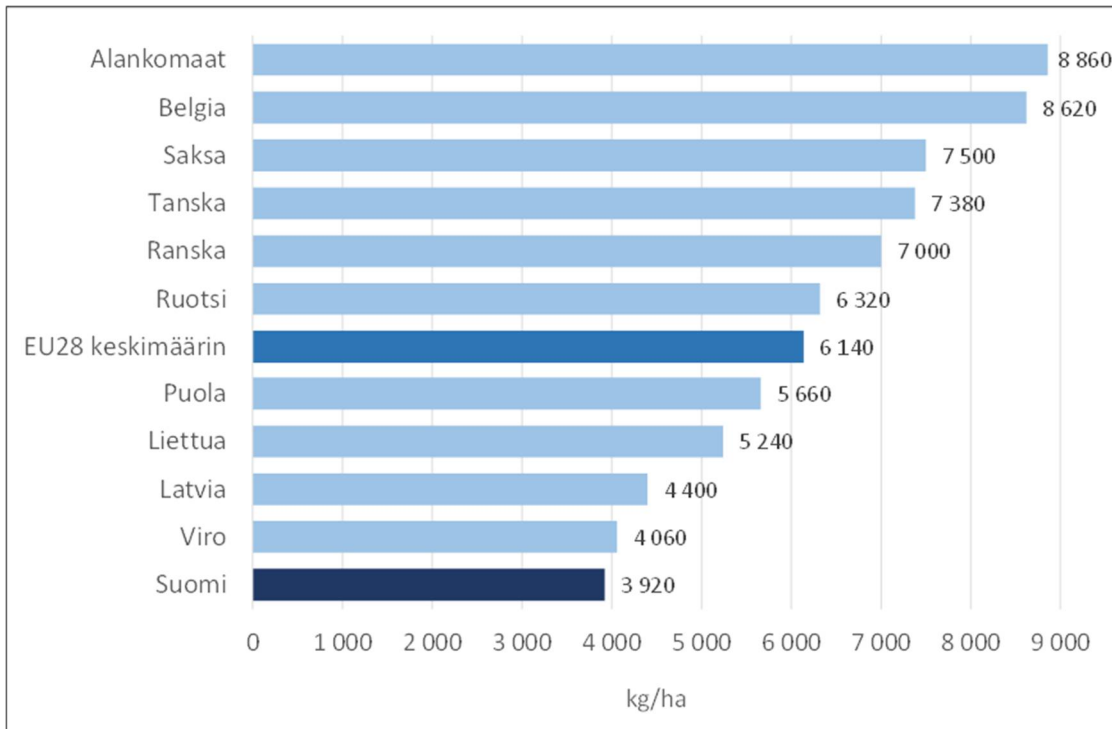
2.1.1 Nykytila

Maatalouteen vaikuttavat ilmasto-olosuhteet

Suomessa maatalouden tuotantoedellytyksiin vaikuttaa keskeisesti pohjoinen ilmasto. Kasvukauden pituus vaihtelee 110–180 vuorokauden välillä. Laidunkausi kestää keskimäärin enintään 120 päivää. Tehoisa lämpösumma on 500 maan pohjoisosissa ja 1 400 °C maan eteläisimmässä osassa. Tästä koituu merkittävä luonnonhaitta suhteessa vertailukelpoisiin maataloustuotantoalueisiin EU:ssa. Suomessa kasvinviljelyn tuotantokustannukset ovat korkeat ja satomäärät jäävät huomattavan mataliksi eteläisempiin EU:n tuotantoalueisiin verrattuna pohjoisten tuotanto-olojen vuoksi. Esimerkiksi Etelä-Ruotsissa ja Tanskassa kasvukausi on yli kuukauden pidempi kuin Etelä-Suomessa ja talvet ovat selvästi leudompia. Syysviljojen ja –öljykasvien viljely ei Suomen oloissa ole mahdollista yhtä laajasti kuin eteläisemmässä Euroopassa. Kasvukauden lyhyyden ja kylmän talven takia eri kasvilajeja ja eri lajikkeita voidaan Suomen viljelyoloissa viljellä hyvin rajallinen määrä.

Kuvio 2.1.1. Kasvukauden keskimääräinen pituus vuorokausina (Ilmatieteen laitos).

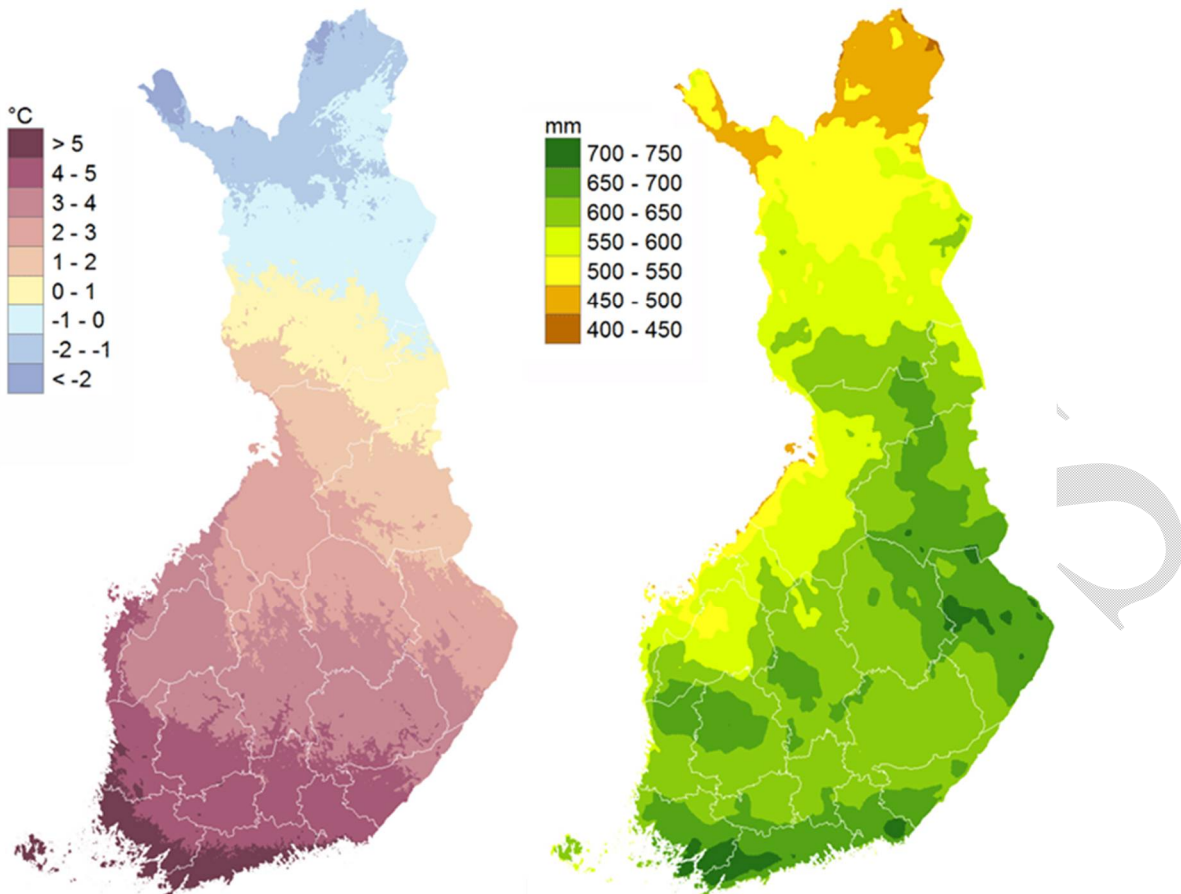

Kuvio 2.1.2. Vehnän keskimääräinen satotaso vuosina 2014–2018 pohjoisimmissa EU-maissa (Eurostat).

Kasvukauden pituuden vaikutus satopotentiaaliin näkyy selkeästi myös satotilastoissa. EU:n maatalouden kirjanpitojärjestelmän (FADN) tuoreimpien viiden vuoden eli vuosien 2014–2018 keskiarvotietojen mukaan Suomessa vehnän satotaso jäi noin 63 prosenttiin koko EU:n keskimääräisestä vehnäsadosta. Verrattuna esimerkiksi Alankomaiden ja Belgian satoihin Suomessa hehtaarikohtainen vehnäsato jäi tarkastelujaksolla alle puoleen.

Kasvukauden sademäärä on Etelä-Suomessa 340–370 mm ja Pohjois-Suomessa 220–280 mm. Vuotuinen sadanta ylittää selvästi haihdunnan ja vain keskikesällä haihdunta on sadantaa suurempi. Pitkä talvikausi ja rouhtaantuminen sekä peltojen maalajit vaikuttavat viljelyalueiden vesitalouteen ja viljelytekniikkaan. Viljely vaatii peltojen tehokkaan ojituksen. Viljellyistä pelloista noin 60 % on salaojitettu ja noin 25 % on avo-ojitettu. Vain noin 15 % peltoalasta on mahdollista viljellä ilman ojitusta. Ojien ja salaojien kunnostustarve aiheuttaa jatkuvasti myös lisäkustannuksia.

Peltomaan rakenne vaikuttaa maan kosteus-, ilmavuus- ja lämpöoloihin ja siten ratkaisevasti maan tuottokyvyn, mutta myös viljelytoimenpiteiden onnistumiseen. Hyvä rakenteinen pelto kuivuu aikaisin keväällä tasaisesti. Maa läpäisee sadeveden hyvin eikä vettä kerry pellolle lammikoiksi. Maata on helppo muokata, kasvin juuristo pystyy tunkeutumaan syvälle ja kuivuustilanteissa kasvusto voi hyötyä myös kastelusta. Suomessa maaperä ei ole luontaisesti kovinkaan viljava, koska se on keskimäärin hapanta ja sisältää kohtalaisen vähän ravinteita. Viljavuutta parannetaan kalkituksella, lannoituksella, sopivilla viljelykasveilla ja muokkauksella.

Kuvio 2.1.3. Vuoden keskilämpötila ja keskimääräinen sademäärä vuosina 1981-2010 (Ilmatieteen laitos).

Maatalouden sopeuttamisessa tuleviin oloihin on huomioitava useita säätekijöitä sekä niiden ajoittuminen vuoden aikana. Ilmastonmuutos voi nostaa Suomen keskilämpötiloja ennen vuosisadan loppua jopa noin kuudella asteella. Talvet lämpenevät Suomessa enemmän kuin kesät. Lämpötilan nousu kuivattaa Suomen maaperää, koska lämpeneminen lisää haihtumista. Eniten maaperä kuivuu keväisin. Erittäin kuivia kesiä voi esiintyä tulevaisuudessa jopa 2–3 vuotena vuosikymmenessä. Ilmaston lämmitessä sademäärien arvioidaan Suomessa kasvavan ja rankkasateiden voimistuvan. Suhteellisesti muutos on suurempi talvella kuin kesällä ja pohjoisessa kuin etelässä. Sadetta voi tulla määrällisesti riittävästi mutta harvoin.

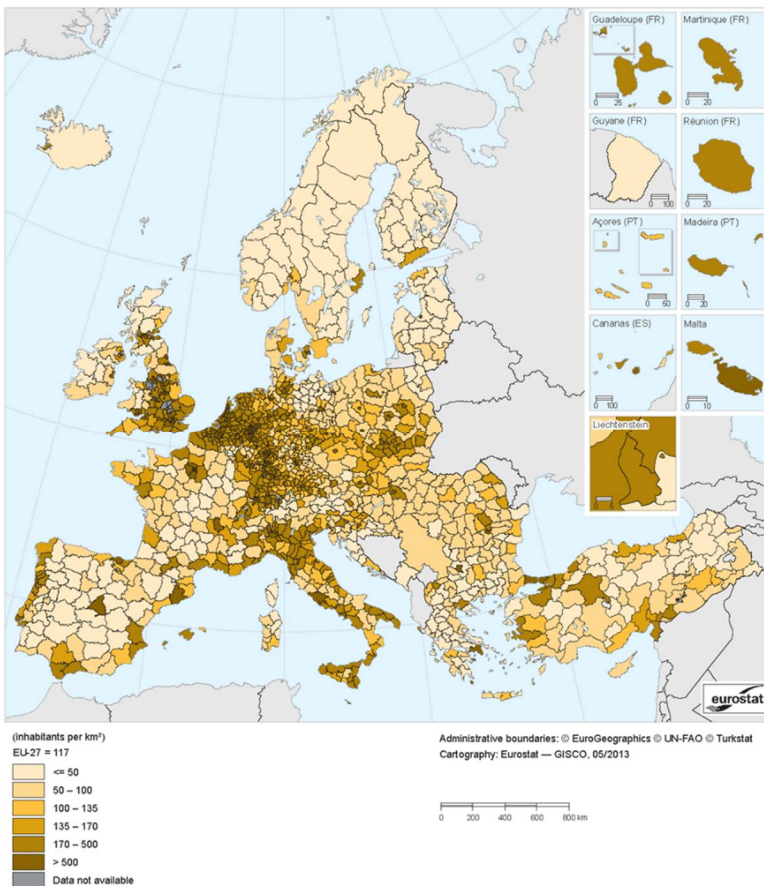
Maataloudessa tuleekin varautua sekä kuiviin että märkiin kausiin, mutta myös kylmiin oloihin. Samalla huomio tulee kiinnittää sääolojen seurannaisvaikutuksiin - erityisesti vaikutuksiin maaperässä ja kasvintuhoojien sekä eläintautien esiintymiseen. Jos riskeihin pystytään varautumaan, pidentyvä kasvukausi voi hyödyttää Suomen maataloutta.

Maatalousmaahan ja Suomen maantieteeseen liittyvät erityispiirteet

C.04: Kokonaispinta-ala:	338 440 km ² (2015)
C.05: Maa-ala:	2012
maatalous (luonnonlaitumet)	0,05 %
maatalous (yhteensä)	8,55 %
rakennettu ala	1,35 %
metsä (yhteensä)	61,74 %
metsä (siirtymävaiheen puusto)	9,60 %
luonnonalue	9,03 %
muu (ml. meret ja sisävedet)	9,68 % kokonaisalasta
C.17: Maatalousmaa, 1000 ha (KMM/UAA):	2 272 (2017)

Suomi on pinta-alaltaan Euroopan unionin viidenneksi suurin jäsenmaa, joka väkiluvultaan on kuitenkin EU-maista vasta sijalla 18. Väestötiheys on siten Suomessa huomattavan pieni, 18 asukasta/km², ja maassa on laajoja harvaan asuttuja maaseutualueita. EU-maissa väestötiheys on keskimäärin 117 asukasta/km². Suomen maa-alan ja sisävesien muodostama kokonaispinta-ala on yhteensä 338 000 km². Tästä maa-alaa on 90 % ja sisävesialuetta loput 10 %. Metsätalouden osuus maa-alasta on noin 86 % ja maatalousmaata on runsaat 7 %. Maatalouden osuus maankäytöstä on pysynyt verraten vakaana, ja sitä oli vuonna 2018 yhteensä 2 271 900 hehtaaria.

Population density, by NUTS 3 regions, 2011 (*)
(inhabitants per km²)

(*) Population density is calculated as the ratio between (annual average) population and the surface (land) area; land area is a region's total area, excluding the area under inland water; Mecklenburg-Vorpommern (DE8), Illes Balears (ES53), Canarias (ES7), Malta, the United Kingdom, Croatia and Turkey, 2010; Serbia, national level. Source: Eurostat (online data codes: demo_r_d3dens, demo_pjan and cpc_agmain)

Kuvio 2.1.4. Väestötiheys eri EU-maissa NUTS3-alueittain (Eurostat).

Ahvenanmaa (ruots. Åland) on Itämerellä sijaitseva saariryhmä ja Suomeen kuuluva maakunta, jolla on maakunnista ainoana oma itsehallinto. Ahvenanmaa on sekä väkiluvultaan että maapinta-alaltaan Suomen pienin maakunta. Manner-Ahvenanmaa on pohjoisesta etelään 50 kilometriä pitkä ja idästä länteen 45 kilometriä leveä. Saaren pinta-ala on 689 neliökilometriä. Ahvenanmaan saaristoon lasketaan kuuluvan 6 757 vähintään 0,25 hehtaarin kokoista saarta ja luotoa, joista 60 on asuttuja. Maakunnan ilmasto on lämpimämpi kuin muualla Suomessa, ja vuoden keskilämpötila on Ahvenanmaalla +6 °C ja helmikuun keskilämpötila -3 °C.

Suomi sijaitsee kaukana EU:n suurista kuluttaja- ja tuotantopanosmarkkinoista, ja maan sisällä kustannuksia nostavat pitkät etäisyydet ja harva asutus. EU:n ainoa sisäinen tieyhteys Suomesta Keski- ja Etelä-Eurooppaan kulkee Pohjois-Suomen ja Pohjois-Ruotsin kautta. Suomelle ovat ominaisia laajat metsä- ja vesialueet sekä suhteellisen vähäinen peltoalueiden määrä ja pieni peltolohkojen keskimääräinen koko. Koko maassa keskimääräinen lohkokoko on hieman alle 2,5 hehtaaria. Kun tilojen keskikoko on noin 49 hehtaaria, on tiloilla keskimäärin jopa kymmeniä, topografian vuoksi erillisinä sijaitsevia lohkoja viljelyssään. Tämä aiheuttaa väistämättömiä lisäkustannuksia viljelytoimissa.

Maakunnittain tarkasteltuna suurimmat peltolohkot sijaitsevat Kanta-Hämeessä, jossa niiden keskikoko on 3,2 hehtaaria. Ahvenanmaalla lohkot ovat keskimäärin vain 1,4 hehtaarin ja Lapissa 1,7 hehtaarin kokoisia. Paikallisesti tilusjärjestelyillä on mahdollista kasvattaa lohkokokoa ja saada kustannussäästöjä, ja viime vuosina tilusjärjestelyjen avulla on pellonkäyttöä tehostettu vuosittain noin 7 000 – 9 000 hehtaarilla (MMM:n tilusjärjestelystrategia 2015-2020). Maatalousmaan suhteellisen vähäisen määrän, laajojen metsä- ja vesialueiden sekä peltolohkojen hajanaisen sijainnin vuoksi tilusjärjestelyillä voidaan saavuttaa kustannussäästöjä koko maan tasolla varsin rajallisesti, mutta paikallisesti tilusjärjestelyillä voidaan saada aikaan hyvinkin merkittäviä kustannussäästöjä.

Maatalouden yhden tärkeimmän tuotannontekijän eli pellon hinta eroaa merkittävästi alueittain. Kuvaavin indikaattori pellon hinnasta on alueellinen vuokrahinta, koska peltokauppoja tehdään vuosittain suhteellisen vähän. Tilastoituja yli kahden hehtaarin peltokauppoja on viime vuosina tehty 500-700 vuodessa. Viime vuosina maatalous- ja puutarhayrityksistä 60 prosentilla on ollut vuokrattua peltoa. Koko peltoalasta yli kolmannes on ollut vuokrattua. Peltomaan vuokrahintoja on tilastoitu viimeksi vuonna 2016. Silloin maatalous- ja puutarhayritykset maksoivat vuokratusta peltomaasta keskimäärin 223 €/ha vuodessa. Tilakohtaiset ja alueelliset vaihtelut vuokrahinnoissa ovat melko suuria. Hinnat vaihtelivat yhdestä eurosta kahteen tuhanteen euroon hehtaarilta. Alueellisesti korkeimmat vuokrahinnat olivat Varsinais-Suomessa, keskimäärin 350 €/ha, ja Satakunnassa, keskimäärin 297 €/ha. Alimmat keskimääräiset vuokrahinnat olivat Lapissa ja Kainuussa, noin sata euroa hehtaarilta. Puutarhatiloilla peltomaan vuokra oli selvästi koko maan keskiarvoa korkeampi, 293 €/ha. Luomutilat maksoivat pellostä vuokraa hieman enemmän kuin tavanomaisen tuotantotavan tilat; luomutilat keskimäärin 227 euroa ja tavanomaisen tuotantotavan tilat 221 euroa hehtaarilta.

Kuvio 2.1.5. Pellon vuokrahinnat alueittain vuonna 2016 (Luonnonvarakeskus).

Tuotantotapoihin ja -ehtoihin liittyvät Suomen erityispiirteet

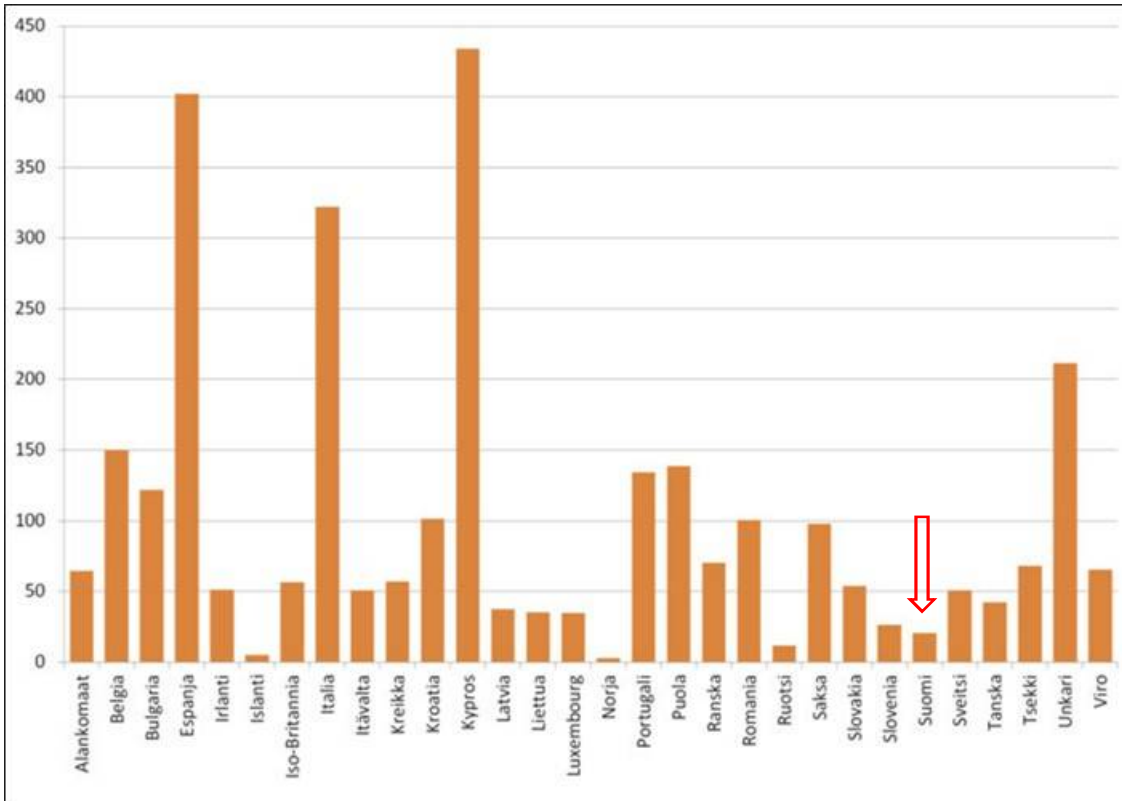
Tuottajahintataso Suomessa määräytyy suuren volyymin maataloustuotteissa, kuten maito-, liha- ja viljatuotteissa EU-markkinoiden ja kansainvälisten markkinoiden hintatason ja samalla Suomea matalampien kustannusten ja kevyempien tuotantostandardien mukaan. Näillä tuotteilla on suurin merkitys elintarvikkeiden maailmankaupassa Suomen näkökulmasta, ja näissä tuotteissa kansainvälinen hintakilpailu on erityisen kiivasta. Samalla Suomessa esimerkiksi tuotantoeläinten hyvinvointia sekä lääkintää ja ympäristönsuojelua maataloudessa koskevat ehdot ja vaatimukset ovat EU:n keskitasoa tiukemmat. Suomessa sikojen saporaita ei saa katkaista, kanojen ja kalkkunoiden nokkia ei saa typistää, ja ainoastaan sairastuneita tuotantoeläimiä lääkitään antibiooteilla tarpeen vaatiessa. Yli 90 % viljelyalasta on myös kaudella 2014-2020 mukana ympäristökorvausjärjestelmässä ja tehokkaasti edistämässä järjestelmän ympäristö- ja ilmastotavoitteita.

Suomessa eläintautitilanne on hyvä ja unionin alueella hävitettäväksi määrättyjä eläintauteja ei esiinny. Suomessa ei myöskään esiinny monia sellaisia eläintauteja, joita ei ole määrätty hävitettäväksi unionin alueella. Hyvää eläintautitilannetta ylläpidetään neuvonnalla, hallituilla eläinten siirroilla, tilatason tautisuojauskella ja elinkeinon organisoimilla terveydenhuolto-ohjelmilla. Unionin alueella hävitettäväksi määrättyjen eläintautien esiintyessä valtio korvaa taudin hävittämistä aiheutuvat kustannukset. Eräiden muiden eläintautien, kuten salmonellan, esiintymisen varalta on saatavissa ryhmäeläintautivakuutuksia. Salmonellan torjunta on kotieläinsektorin tärkein tavoite eläintautien estämisessä aiheuttaen paljon kustannuksia. Uudesta tilarakenteesta johtuen salmonellasta aiheutuvat saneerauskustannukset ovat huomattavan suuria, ja tällä hetkellä ryhmävakuutusten mukaiset korvaukset ovat saavuttaneet tai saavuttamassa korvauksille asetetun ylärajan ja vakuutusten tulevaisuus on vaakalaudalla (Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunto 25/2018 vp, www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/MmVL_25+2018.aspx). Salmonellatapausten lukumäärä on myös kasvanut viime vuosina.

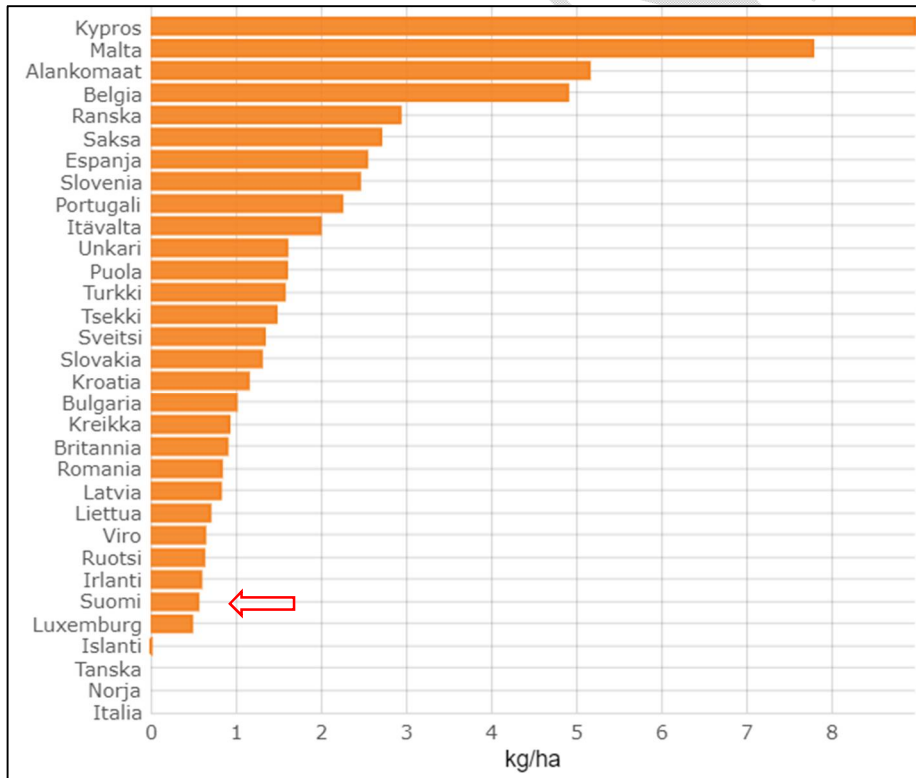
Suomessa tuotantoeläinten hyvinvointi, hyvä terveystilanne ja esimerkiksi tehokas salmonellan torjunta mahdollistavat antibioottien vähäisen käytön (kuvio 2.1.6), jolla puolestaan on vaikutusta sekä ympäristön tilaan että ihmisten terveyteen. Antibioottien vähäistä käyttöä ja sen keskeistä merkitystä elintarvikkeiden suomalaisessa tuotantotavassa käsitellään yksityiskohtaisemmin Suomen CAP-suunnitelman erityistavoitteessa 9. Tuotantoeläinten lannassa maaperään päätyvän lääkeaineiden määrä on pienempää kuin muualla. Zoonoositapauksia esiintyy harvoin ja kaikkein tärkeimpänä bakteereiden herkkyys antibioottilääkkeille säilyy, toisin sanoen mikrobilääkeresistenssitilanne on kansainvälisessä vertailussa poikkeuksellisen hyvä. Antibioottien käyttö tuotantoeläinsektorilla on ollut EU maista toiseksi matalin ja Suomen tilanne eräiden konkreettisten bakteerien kuten salmonellan osalta on ollut poikkeuksellisen hyvä.

Elintarvikkeiden puhtauteen vaikuttaa olennaisesti myös tärkeiden tuotantopanosten kuten maaperän ja veden puhtaus. Peltomaan puhtautta määrittelevät maaperän geokemiallinen koostumus sekä tuotantoprosessin aikana siihen lisätyt aineet kuten lanta, lannoitteet ja torjunta-aineet. Suomessa kasvintuhoojia torjutaan ennalta ja samalla harkiten, jotta torjuntakustannukset pysyisivät maltillisina. Torjunta-aineiden käyttö hehtaaria kohti¹ on ollut Euroopan matalampia. Esimerkiksi vuonna 2018 kasvisuojeluaineiden tehoaineita käytettiin Suomessa 0,6 kg/ha (kuvio 2.1.7), kun eteläisemmillä tuotantoalueilla käyttömäärät olivat moninkertaisia tähän verrattuna. Kemiallisen kasvinsuojelun tarkoituksenmukaisuutta ja vähäisiä käyttömääriä Suomessa käsitellään yksityiskohtaisemmin Suomen CAP-suunnitelman erityistavoitteissa 6 ja 9. Lannoitteiden raskasmetallipitoisuudet ovat Euroopan tiukimmin säädeltyjä, ja raskasmetalleja on löytynyt myös pelloille levitetystä lietteestä vähiten Suomessa (kuvio 2.1.8).

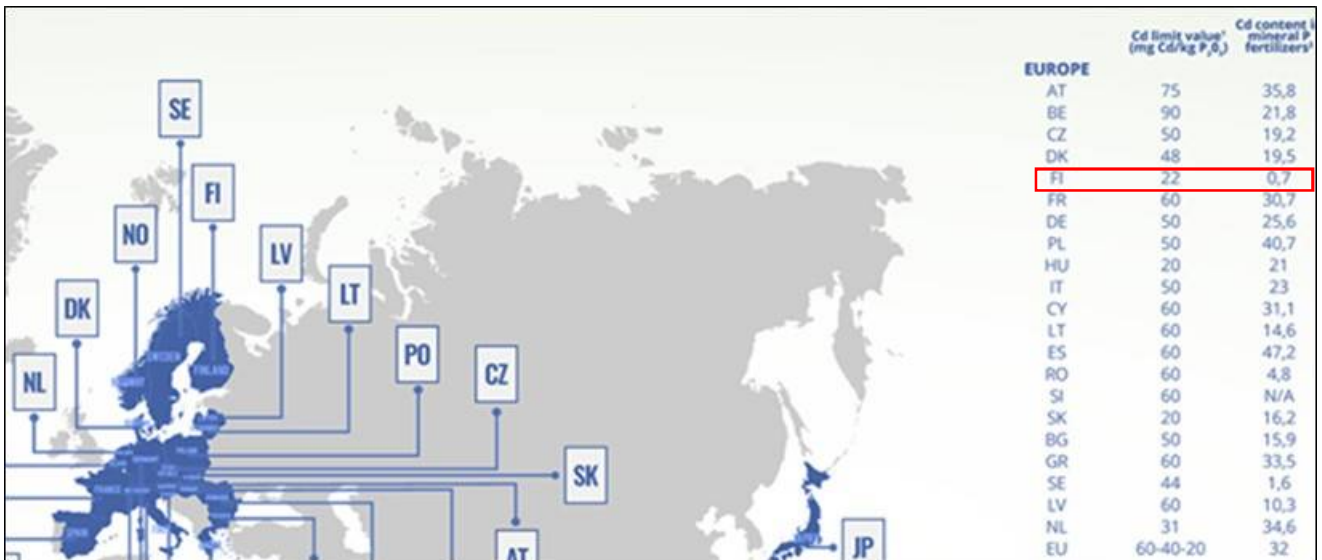
¹ Kasvinsuojeluaineisiin kuuluvat herbisidit, insektisidit, fungisidit, molluskisidit, kasvunsääteet sekä muut aineet. Myynti tilastoidaan tehoaineiden painona, tonneissa. Vertailukelpoiset luvut saadaan, kun myyntivolyymit jaetaan käytössä olevalla maatalousmaalla (Utilised Agricultural Area, UAA).

Kuvio 2.1.6. Tuotantoeläinten määrään suhteutettu mikrobilääkkeiden kokonaismyynti eri maissa vuonna 2016, mg/PCU (Luonnonvarakeskus, Eurostat).

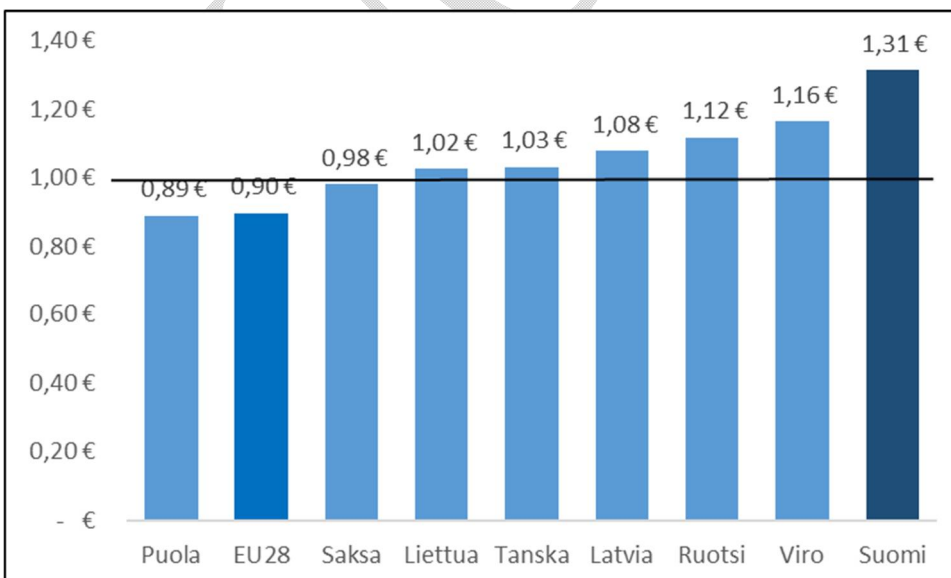
Kuvio 2.1.7. Kasvinsuojelun tehoaineet kg/ha UAA vuonna 2018 (Luonnonvarakeskus, Eurostat).

Kuvio 2.1.8. Kadmium-pitoisuus fosforilannoitteissa eri EU-maissa, mg Cd/kg P.
(Andrea E. Ulrich. "Cadmium governance in Europe's phosphate fertilizers: Not so fast?"
www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0048969718334326?via%3Dihub)

Maatalouden tuotantokustannukset Suomessa ja lähimmissä muissa EU-jäsenmaissa keskimäärin

Maatilojen ja eri tuotantosuuntien välillä maiden sisälläkin on runsaasti vaihtelua, mutta tuotantokustannukset ovat edellä kuvattujen monien syiden vuoksi Suomessa erityisen korkeat. Tämä näkyy selvästi EU-komission ylläpitämän maatalouden kirjanpidon tietoverkon (FADN) seurantatiedoissa, joista tuoreimmat ovat vuodelta 2018. Kun maatalouden markkinatuotot suhteutetaan tuotantokustannuksiin, nähdään, että viiden vuoden keskiarvona vuosina 2014-2018 yhden euron tuoton saaminen markkinoilta edellytti Suomessa keskimäärin 1,31 euron kustannuspanostusta tuotantoon (kuvio 2.1.9). Tässä tarkastelussa tuotot koostuvat markkinoilta saaduista kotieläin- ja kasvinviljelytuloista ja muista maatalouden tuloista, mutta ne eivät sisällä mitään maatalouden tukia. Tuotantokustannukset puolestaan koostuvat välittömistä (mm. lannoitteet, siemenet, rehut) ja yleiskustannuksista (mm. kunnossapito, energia), poistoista sekä ulkoisista kustannuksista (mm. palkat, vuokrat, korot).

Kuvio 2.1.9. Mitä euron saaminen markkinoilta maksoi maataloille tuotantokustannuksina vuosina 2014-2018? (FADN)

Suomessa tarkastelujaksolla yhden euron markkinatuoton saamiseen oli käytettävä kustannuksina keskimäärin 1,31 euroa. Muiden Itämeren alueen jäsenmaiden suhteellinen kustannustaso jäi tätä merkittävästi alemmaksi. Suomessa maatalouden suhteellinen tuotantokustannusten taso oli vuosina 2014-2018 keskimäärin 46 % korkeampi kuin koko EU:ssa keskimäärin. Eroa selittävät erityisesti luonnonolojen vuoksi matalat viljelykasvien satotasot ja suhteessa tuottoihin korkeat tuotantokustannukset. Myös työkustannukset ovat Suomessa suhteellisen suuret tilarakenteen ja luonnonolojen vuoksi. Tämäkin tuottojen ja kustannusten välisen suhteen alueellinen vertailu osoittaa, että tarve yhteisen maatalouspolitiikan toimille on Suomessa erityisen suuri.

Koska maatalouden tuotantokustannukset ovat keskimäärin selvästi muita jäsenmaita korkeammat, Suomessa on tarkoituksenmukaista käyttää tuotantoon sidottuja tukia varmistamaan elintarvikkeiden raaka-aineiden tuotannon kilpailukyky pitkällä aikavälillä.

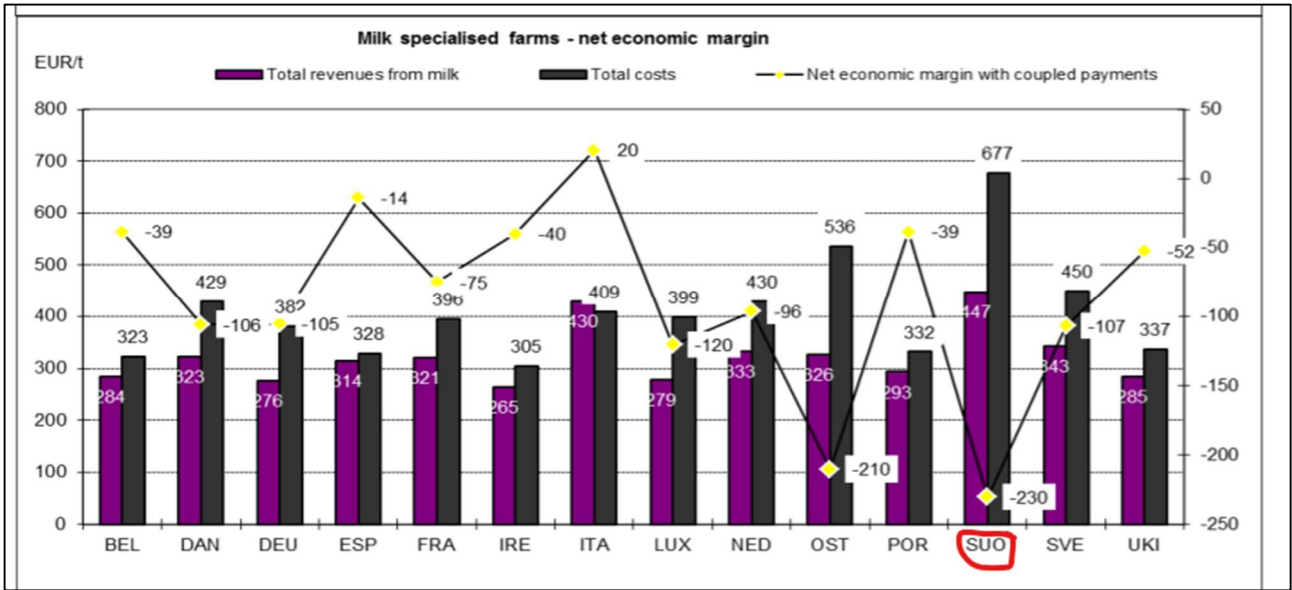
Tuotantoon sidotuilla tuilla on kompensoitu kilpailukykyhaittaa maito-, nauta-, lammas- ja vuohi-, proteiinikasvi- ja erikoiskasvisektoreilla. Lisäksi tuotantoon sidottua tukea käytetään avomaanvihannesten ja kasvi-huonetuotannon kilpailukyvyn ylläpitämiseen. Ilman tuotantoon sidottua tukea tuotanto keskittyisi matalan jalostusasteen tuotteisiin kuten nurmeen ja rehuviljaan. Vaativampien kasvien kasvattaminen Suomen olosuhteissa on riskialtista, eivätkä onnistuneet satovuodet välttämättä tasaa heikkojen vuosien menetyksiä pohjoisten alueiden matalampien satotasojen vuoksi.

Suomessa suorista tuista maksettavien tuotantoon sidottujen tukien painotus on ollut Etelä-Suomessa, koska samankaltaisia välineitä käytetään Pohjois-Suomessa kansallisella rahoituksella. Kokonaan kansallinen tuki perustuu Suomen EU-liittymissopimuksen yhteydessä sovittuihin pitkäaikaisiin tukimuotoihin.

Proteiinikasvit, sokerijuurikas ja tärkkelysperuna ovat esimerkkejä kasveista, joiden viljelyn laajuus riippuu käytännössä kokonaan lähellä olevista jalostuslaitoksista. Esimerkiksi sokeritehtaita Suomessa on vain yksi, joten sokerijuurikkaan viljelyn laajuus ratkaisee suoraan kotimaisen jalostuksen jatkuvuuden ja päinvastoin. Tuotannon jatkuvuudella varmistetaan jalostuksen jatkuvuus ja siten kilpailukykyinen kotimainen elintarviketuotanto.

Tuotantoon sidottuja tukia käytti EU:n jäsenmaista 27 maata (ennen UK:n eroa), josta Saksa ainoana tekee poikkeuksen. Jäsenmaissa on käytetty laajasti kunkin maan tiettyjen sektorien ongelmien ratkomiseen tuotantoon sidottuja tukia. Suomen valinnat eivät tee EU:n tasolla tarkasteltuna merkittävää poikkeusta, koska suurin osa tuotantoon sidotusta tuesta kohdistuu märehäntöihin, proteiinikasveille sekä erikoiskasveille. (EU Commission 2019). Erityistä Suomessa on se, että tuotantoon sidotut tuet muodostavat merkittävän osan viljelijöiden tuloista. Siitä huolimatta Suomessa esimerkiksi maidontuotanto kaikki kulut huomioiden ei tuota voittoa vaan yrittäjät tinkivät palkkavaatimuksestaan tai pääoman tuotosta (kuvio 2.1.10).

Maataloustuotteiden tuotantomäärät ovat kehittyneet Suomessa melko vakaasti huolimatta alhaisen kannattavuuden aiheuttamasta riskistä (Luke 2019).

Kuvio 2.1.10. EU 2018. EU Dairy Farms Report based on 2016 FADN data.

Maatilat ja niiden tuotantorakenne

C.12: Maatalousyrietykset (maatilat):	63 870 (2010),	54 400 (2013),	49 710 (2016)
C.20: Alueet, joilla luonnonhaittoja tai muita aluekohtaisia haittoja (ANC):			99,56 % KMM:sta (2018)
C.22: Kotieläinten määrä:	1 121 050 (2010),	1 172 960 (2013),	1 070 630 (2016)
C.23: Eläintiheys	0,49 (2010)	0,51 (2013)	0,48 (2016)
C.33: Maatalouden intensiivisyys:			
korkea panosintensiteetti / ha:	30,70 (2010);	28,10 (2013);	32,50 (2016) % KMM:sta
matala panosintensiteetti / ha:	39,60 (2010);	39,40 (2013);	26,90 (2016) % KMM:sta
keskimääräinen panosintensiteetti / ha	29,70 (2010);	32,50 (2013);	40,70 (2016) % KMM:sta

Maatilojen lukumäärä on suhteellisen suuri ja tilakoko pieni suhteessa lähimpiin vertailukelpoisiin EU-maihin, kuten Ruotsiin, Tanskaan ja Baltian maihin. Vuonna 2019 Suomessa oli 46 827 maatalous- ja puutarhayritystä. Vuosina 1995–2019 maatilojen määrä on vähentynyt yli 50 %. Samalla tilojen keskikoko on kasvanut yli kaksinkertaiseksi eli noin 23 peltotehtaarista 49 hehtaariin. Yli 150 hehtaarin tiloja oli vuonna 2019 noin 5 % tiloista, ja niiden osuus on edelleen kasvussa. Käytössä olevasta maatalousmaasta 53 % oli luonnonhaittakorvauksien vuoristoaluetta ja loput 47 % muilla tavoin määritettyä luonnonhaitta-aluetta. Vuonna 2019 viljakasveja viljeltiin 45 prosentilla peltoalasta, rehunurmialan osuus oli 35 % ja muilla viljelykasveilla oli 10 % pellostä. Muussa käytössä kuten luonnonhoitopeltoina ja kesantoina oli 10 % koko peltoalasta.

Ahvenanmaan maakunnan saaristo-olosuhteissa tilojen keskikoko on 34 hehtaaria. Ahvenanmaalaiselle saaristomaataloudelle on ominaista mosaiikkimainen maa-alue, jossa peltomaa sijoittuu kallioiden, metsämaan ja veden väliin. Peltolohkojen keskipinta-ala on siksi pieni, 1-2 ha, ja lohkot ovat myös muodoltaan yleensä epä-säännöllisiä.

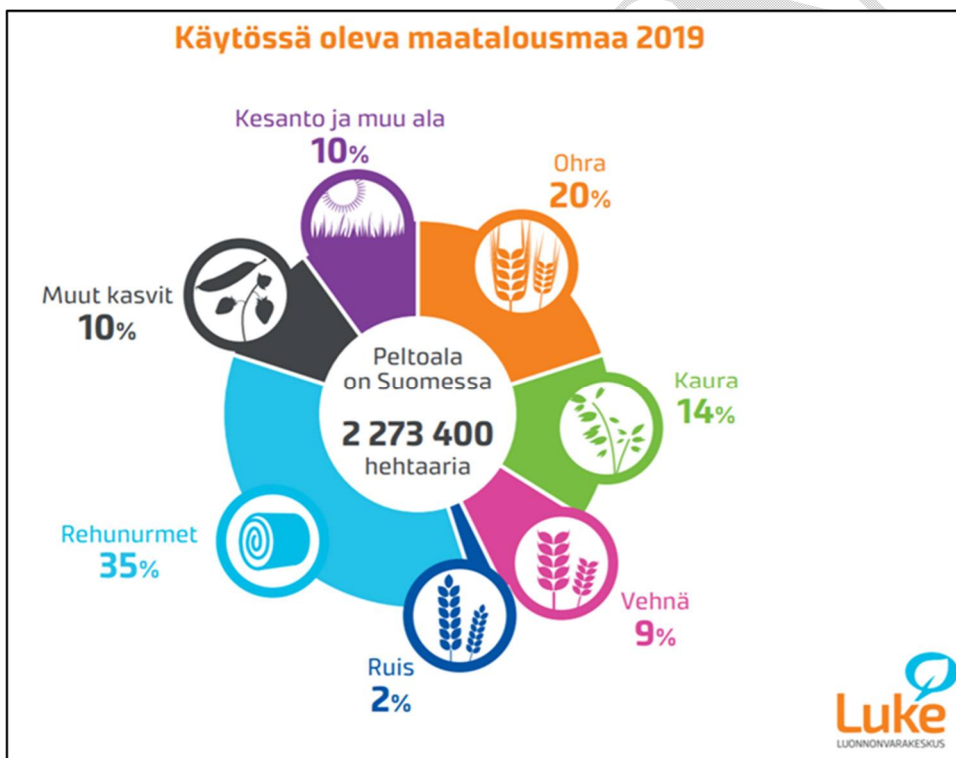
Taulukko 2.1.1. Maatilojen määrän kehitys eri tuotantosuunnissa 2010-luvulla.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
YHTEENSÄ	59 483	58 283	55 816	54 398	52 775	51 000	49 707	48 562	47 633	46 827
muutos edellisvuodesta		-2,0 %	-4,2 %	-2,5 %	-3,0 %	-3,4 %	-2,5 %	-2,3 %	-1,9 %	-1,7 %
Viljanviljely	20 927	20 320	19 807	19 579	19 216	17 732	17 493	16 240	15 197	14 926
Muu kasvinviljely	13 092	13 461	12 959	12 721	12 553	13 488	13 360	14 379	15 533	15 788
Kasvihuonetuotanto	1 371	1 281	1 177	983	886	884	878	836	787	714
Avomaantuotanto¹⁾	1 696	1 607	1 526	1 560	1 489	1 471	1 456	1 477	1 402	1 346
Lypsykarjatalous	10 205	9 563	9 007	8 497	8 084	7 729	7 276	6 704	6 263	5 727
Naudanlihan tuotanto	3 080	3 062	3 140	3 062	3 040	3 038	2 931	2 930	2 868	2 809
Muu nautakarjatalous²⁾	1 270	1 220	919	879	763	656	572	555	516	450
Sikatalous	1 355	1 230	1 098	1 020	932	787	689	607	577	526
Siipikarjatalous	375	352	332	395	423	454	438	436	435	419
Muu laidunkarja³⁾	3 544	3 707	3 526	3 366	3 143	2 683	2 451	2 249	2 160	2 107
Sekamuotoinen tuotanto	2 568	2 480	2 325	2 336	2 246	2 078	2 163	2 149	1 895	2 015

1) Avomaan puutarhatuotanto.

2) Yhdistetty lypsykarja ja naudanlihan tuotanto.

3) Sisältää lammas-, vuohi- ja hevostalouden.

Kuvio 2.1.11. Maatalousmaan käyttö vuonna 2019 (Luonnonvarakeskus).

Vuonna 2019 kaikista maatiloista 32 % oli viljatiloja, 34 % muita kasvinviljelytiloja ja 12 % lypsykarjatiloja. Muun nautakarjatalouden osuus oli 6 % ja sika- ja siipikarjatalouden osuus 2 % tiloista. Puutarhatilojen (avomaan- ja kasvihuonetuotanto) osuus oli lähes 5 %. Lypsykarjatalouden osuus maatalouden markkinatuotoista on noin 40 %. Peltokasvinviljelyn tuottojen (ml. kotieläintilat) osuus on runsaat 25 % ja puutarhatuottojen osuus lähes yhtä suuri, hieman alle neljänneksen. Sika- ja siipikarjatalouden osuus on runsaat 10 %. Suomessa monilla maatiloilla harjoitetaan sekä kasvinviljelyä että kotieläintaloutta erilaisilla tuotantoprosesseilla paikallisesti ja yrityskohtaisesti riippuvista lähtökohdista.

Eläintuotannon ja kasvinviljelyn jakauma on hieman erilainen Ahvenanmaalla verrattuna muuhun maahan, sillä Ahvenanmaan maatilat painottuvat huomattavasti enemmän kasvinviljelyyn. Noin 35 % tiloista maakunnan tiloista harjoittaa eläintuotantoa ja 65 % kasvinviljelyä. Pienimuotoisempi erikois- ja puutarhakasvien tuotanto on yleisempää Ahvenanmaalla kuin muualla maassa. Ahvenanmaalla luonnonlaidunnukseen liittyvä lihantuotanto on tärkeää saaristomaakunnalle luonteenomaisen laidunmaiseman säilymisen ja kehittämisen kannalta

Suomen maa- ja puutarhatalousyrityksistä suurimmat 20 % tuottivat 48 % Suomen maataloustuotannosta vuonna 2000 ja 55 % vuonna 2019. Suomessa maataloustuotannon keskittyminen suurille tiloille on ollut mallittista. Kasvinviljelytiloilla ei ole juurikaan nähtävissä tuotannon keskittymistä. Eurooppalaisessa keskustelussa on ollut tyypillistä todeta, että tuotanto ja samalla maatalouden tukeminen ovat keskittyneet vain harvoille. Suomessa tämä ei pidä paikkaansa. Ruuantuotanto Suomessa perustuu perheviljelmiin, ja yritys rakenne on säilymässä tällaisena myös jatkossa.

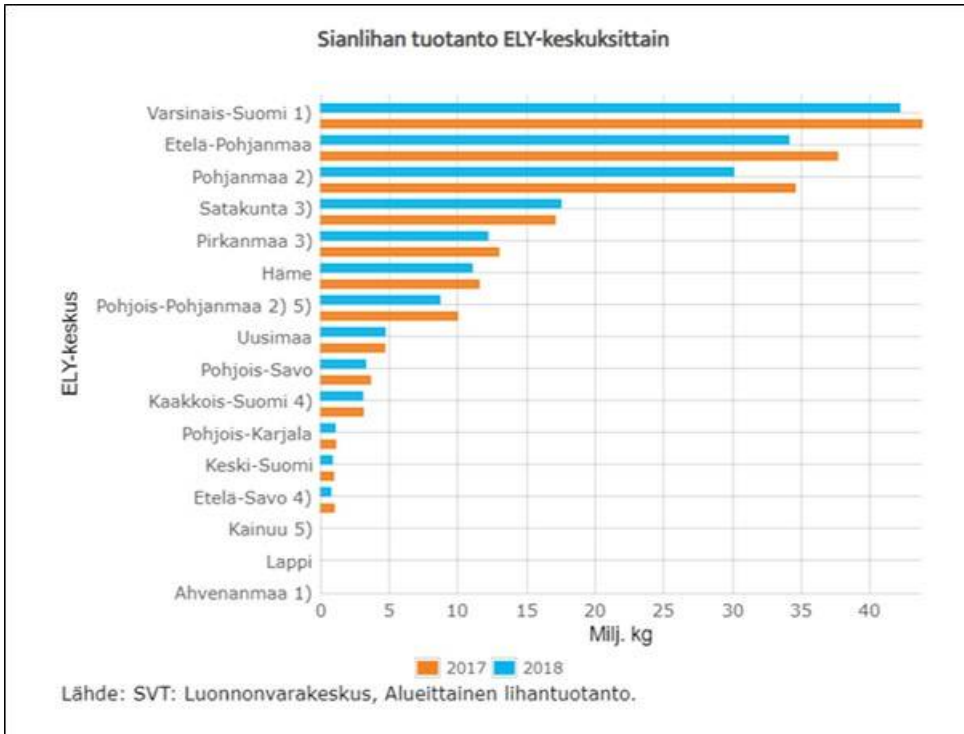
Ahvenanmaan maataloutta harjoitetaan läheisessä yhteydessä pienimuotoiseen elintarviketeollisuuteen, minkä vuoksi paikallinen jalostus on tärkeää kuljetuskustannusten alentamiseksi. Paikallinen elintarviketeollisuus on alkutuotannon ja jalostuksen klusterina merkityksellinen Ahvenanmaan työllisyydelle.

Maatalous- ja puutarhayritysten lukumäärä on vähentynyt 2000-luvulla noin 78 000 tilasta vuoden 2019 noin 47 000 tilaan. Maataloustuotannon määrä ei ole kuitenkaan juurikaan vähentynyt, koska jäljelle jääneet tilat ovat laajentuneet ja kehittäneet kestävästi tuotantoaan. Näin tilojen keskikoon kasvu ei ole ollut pelkästään pienten tilojen lopettamisesta aiheutuvaa tilastollista kasvua. Eri osissa maata edellytykset ostaa ja vuokrata peltoa ovat olleet kuitenkin hyvin erilaiset.

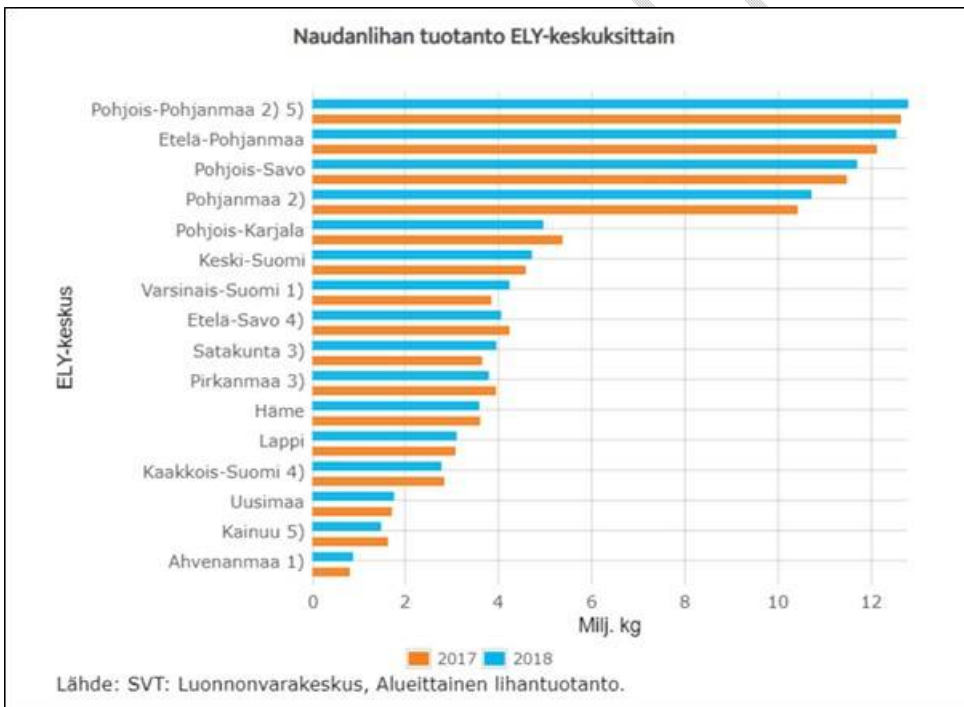
Kotieläintiloja tarkasteltaessa eläinyksiköt ovat keskittyneet enemmän kuin peltoala. Suurimmilla 20 prosentilla kotieläintiloista oli hallussaan 48 % eläinyksiköistä vuonna 2000 ja 54 % vuonna 2017. Maitotiloilla luvut olivat 38 % vuonna 2000 ja 47 % vuonna 2017. Esimerkiksi ostorehujen lisääntyne käyttö on mahdollistanut tämän voimakkaamman keskittymiskehityksen. Kotieläintuotannon investoinneissa ja tuotantomäärissä on nähtävissä myös alueellista tuotannon keskittymistä mm. läntiseen Suomeen pidemmällä aikavälillä. Maidontuotannossa on voimakkaammin kehittyviä alueita ovat esimerkiksi Pohjanmaan maakunnat ja Pohjois-Savo (kuvio 2.1.14). Maatalouden kilpailukyvyyn ja tuottavuuden edistämiseen tähtäävät investoinnit on kuvattu tarkemmin erityistavoitteessa 2.

Taulukko 2.1.2. Peltoalan keskittymiskehitys 2010-luvulla (Luonnonvarakeskus).

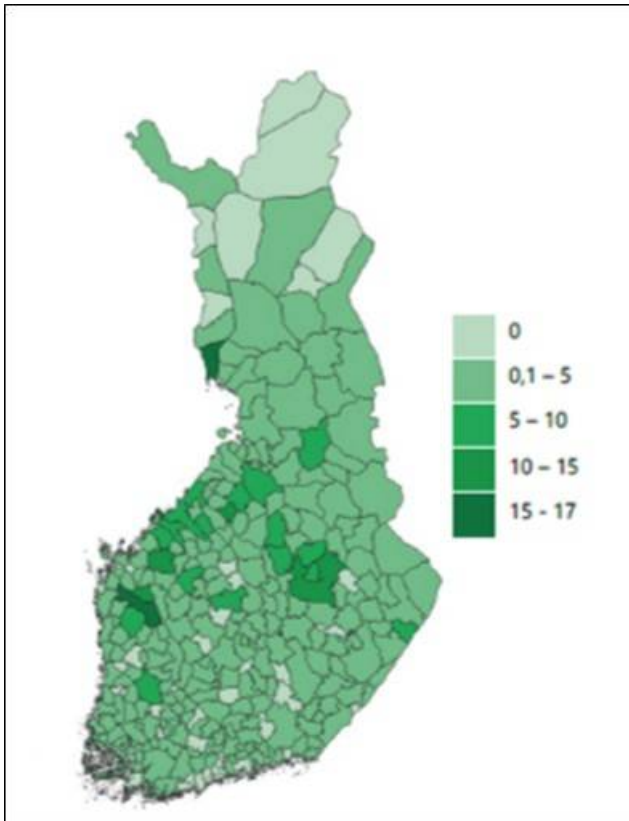
Suurimmilla 20 %:lla tiloista on hallinnassaan peltoalasta (%)		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Osuus	Viljatilat	50	50	50	50	50	50	50	51	51
	Maitotilat	42	42	43	43	43	44	44	44	44
	Muut nautakarjatilat	47	48	48	49	49	49	49	49	50
	Sikatilat	45	46	45	46	45	45	46	47	46
	Kaikki tilat	49	50	50	50	50	51	51	51	51

Kuvio 2.1.12. Sianlihan tuotanto alueittain (Luonnonvarakeskus).

Kuvio 2.1.13. Naudanlihan tuotanto alueittain (Luonnonvarakeskus).

Kuvio 2.1.14. Investoinnit (milj. €) maidontuotantoon Suomessa yhteensä vuosina 2015-2018. (PTT. Suomalaisen maitosektorin rakenteet ja niiden muutokset vuosina 1995–2018. PTT Työpapereita 198.)

Vuonna 2019 luonnonmukaisesti viljeltyä peltoalaa oli 306 700 ha eli 13,5 % peltoalasta. Valvotun luomutuotannon piiriin kuului 5 036 tilaa. Luomukotieläintuotantoa oli 1039 tilalla. Luomutilojen keskipinta-ala oli noin 61 ha, mikä on keskitilakokoa suurempi. Luonnonmukaista tuotantoa harjoittavien lypsykarjatilojen keskikoko oli peräti 134 hehtaaria/tila. Luonnonmukaisesta tuotannosta myös erityistavoitteissa 2, 5, 6 ja 9.

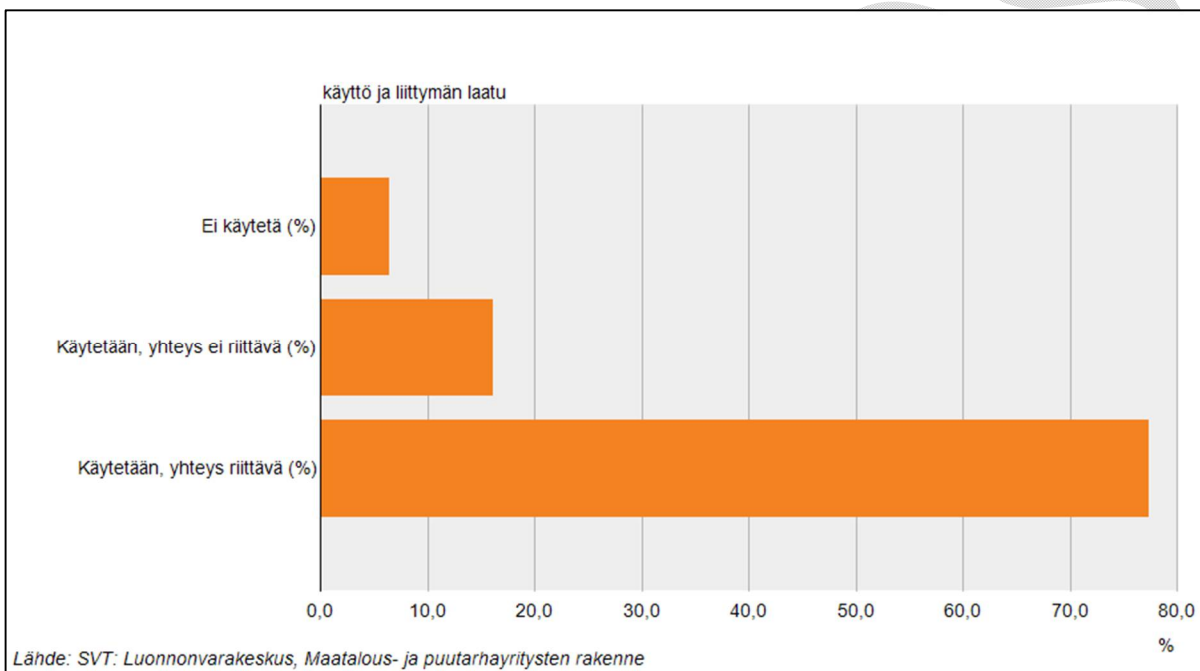
Luomutuotanto on Manner-Suomea yleisempää Ahvenanmaalla, jossa 25 % pinta-alasta (2018) oli luomuvälvön piirissä. Tuotannolle on kuitenkin ominaista alhainen tuottavuus, sillä alle 5 % maatalouden myynnistä Ahvenanmaalla on peräisin luonnonmukaisesta tuotannosta. Luomun markkinaosuus ruuan vähittäismyynnistä koko Suomessa edelleen pieni, runsaat 2 %.

Tuotannon kokonaisarvolla mitattuna lypsykarjatalous on edelleen Suomen maatalouden merkittävin tuotantosuunta. Vuonna 2019 maitotilojen karjakoko oli keskimäärin 42 lypsylehmää. Maitotiloilla oli huhtikuussa 2019 yhteensä 263 300 lypsylehmää. Lehmämäärä on pienentynyt jo pitkään. Kun tilalukumäärä on vähentynyt, tilojen keskikoko on kasvanut ja keskimääräiset maitotuotokset ovat kasvaneet. Sikatilojen määrä on vähentynyt voimakkaasti ja tuotanto on keskittynyt Varsinais-Suomeen ja Pohjanmaalle. Sikojen kokonaismäärä oli suurimmillaan vuonna 2008, josta se on vähentynyt neljänneksellä vuoteen 2019 mennessä.

Maataloudessa toimivien yhtiöiden lukumäärä on noussut vuoteen 1995 verrattuna moninkertaiseksi. Vuonna 2019 maatalous- ja puutarhayrityksistä 1 088 oli osakeyhtiöitä ja 265 muita yhtiöitä (Tilastokeskus). Niistä valtaosa oli muodostettu yhtiöittämällä yksittäinen perheviljelmään pohjautuva tila tai yhdistämällä kaksi tällaista tilaa tai osia niiden tuotannosta, esimerkiksi kotieläintuotannon kehittämiseksi. Yhtiöittämisen taustalla vaikuttavat yleensä kustannusten hallinta ja taloudelliset syyt kuten riskien hallinta, mutta yhteisyrityksissä erittäin tärkeänä koetaan myös työn ja eri työvaiheiden jakaminen useamman yrittäjän kesken. Tämä on myös osa riskienhallintaa. Yhtiöiden määrä kaikista maataloista on edelleen hyvin pieni, mutta määrän kasvu on viime vuosina nopeutunut. Tilojen kehittämisessä niiden välinen yhteistyö ja urakointipalveluiden käyttö ovat kuitenkin yhä selvästi yleisempää kuin tilojen yhtiöittäminen ja niiden hyödyntäminen on edelleen laajentunut. Kasvukauden työhuippujen aikana tehtävät konetyöt ovat kaikkien yleisimpiä: leikkuupuinti, kasvinsuojelu, viljankuivaus, rehunkorjuu, lannan levitys ja kylvötyöt (Työteho-seura).

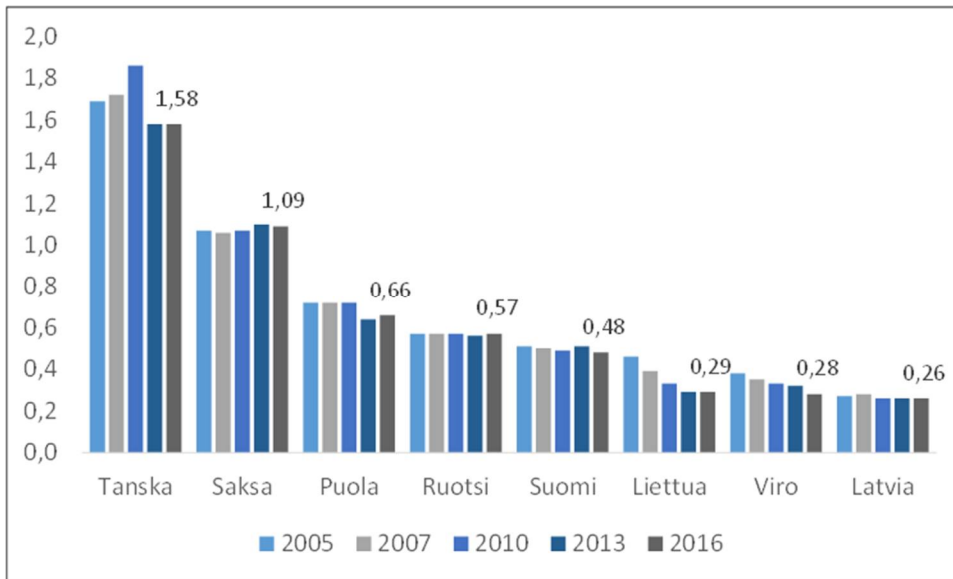
Investoimalla tuotantorakennuksiin sekä koneisiin ja laitteisiin tilat ovat kasvattaneet tuotantovolyyymiaan ja samalla ajanmukaistaneet tuotantomenetelmiä. Esimerkiksi lypsykarjataloudessa on investoitu automaattisiin lypsyjärjestelmiin, joita vuonna 2018 oli käytössä yli 1 100 tilalla eli lähes joka viidennellä maitotilalla, joiden tuotanto-osuuden arvioidaan olevan jo lähes 40 % koko maidontuotannosta. Kaikki uudet navetat ovat pihattonavetoita, joissa eläimet voivat liikkua ja eläinten hyvinvointiin voidaan kiinnittää erityistä huomiota.

Maaseutuhallinnon ja Ruokaviraston sähköinen tukihakujärjestelmä on konkreettinen esimerkki sähköisten palvelujen laajasta hyödyntämisestä maataloilla. Ruokaviraston tietojen mukaan vuoden 2019 päätukihaussa jo 93,6 % tukihakemuksista tehtiin sähköisen Vipu-palvelun kautta. Luonnonvarakeskuksen tietojen mukaan maatala- ja puutarhayrityksissä sähköisten tietopalvelujen hyödyntäminen on jo viime vuosina ollut hyvin yleistä ja yhteyspalvelujen laatuakin on yltänyt suhteellisen hyvälle tasolle.

Kuvio 2.1.15. Internet-yhteydet maatala- ja puutarhayrityksissä (Luonnonvarakeskus).

Suomessa kotieläintiheys maataloudessa on suhteellisen matala eli kotieläintiloilla on varsin runsaasti peltoalaa suhteessa eläinmäärään. Eurostatin tietojen mukaan Suomessa eläintiheys on ollut koko 2000-luvun ajan keskimäärin noin 0,5 eläinyksikköä hehtaaria kohti, kun esimerkiksi Tanskassa eläintiheys on ollut tähän verrattuna yli kolminkertainen ja Saksassakin yli kaksinkertainen. Suomessa nautakarjatalouden merkitys kotieläintaloudelle ja koko alkutuotannolle on erittäin suuri, ja nautojen ruokinta perustuu nurmirehun tuotantoon ja laiduntamiseen.

Kuvio 2.1.16. Eläntiheyden (ey/ha) kehitys eräissä EU-maissa 2000-luvulla (Eurostat).

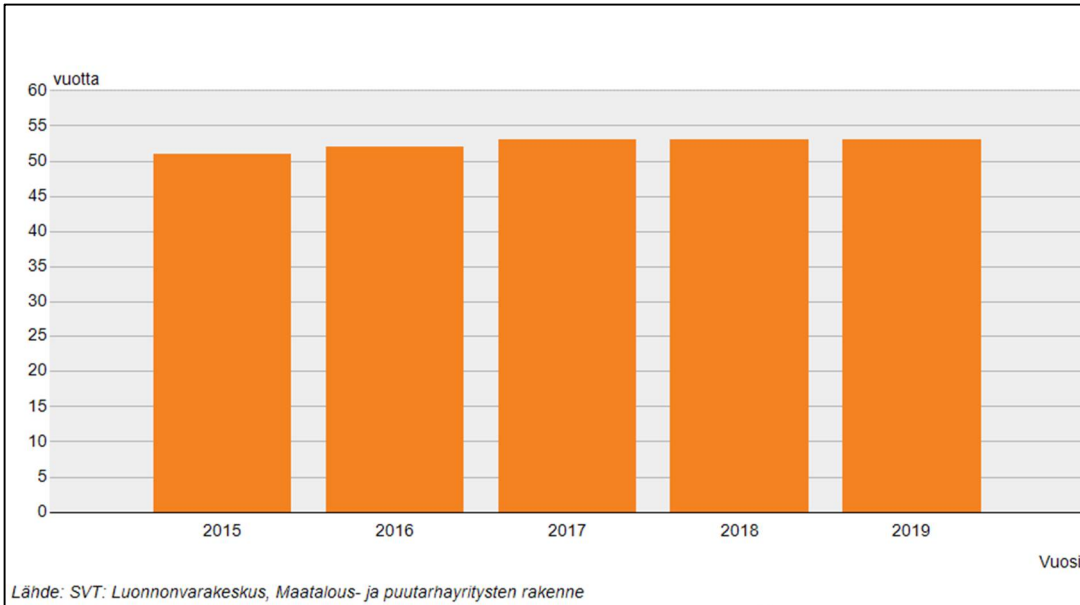
C.33: Maatalouden intensiivisyys:			
korkea panosintensiteetti / ha:	30,70 (2010);	28,10 (2013);	32,50 (2016) % KMM:sta
matala panosintensiteetti / ha:	39,60 (2010);	39,40 (2013);	26,90 (2016) % KMM:sta
keskimääräinen panosintensiteetti / ha	29,70 (2010);	32,50 (2013);	40,70 (2016) % KMM:sta

Maanviljelijöiden työllisyys-, ikä- ja koulutus rakenne

C.13: Maatalouden työvoima:	125 290 (2010)	120 020 (2013) henkilöä
-----------------------------	----------------	-------------------------

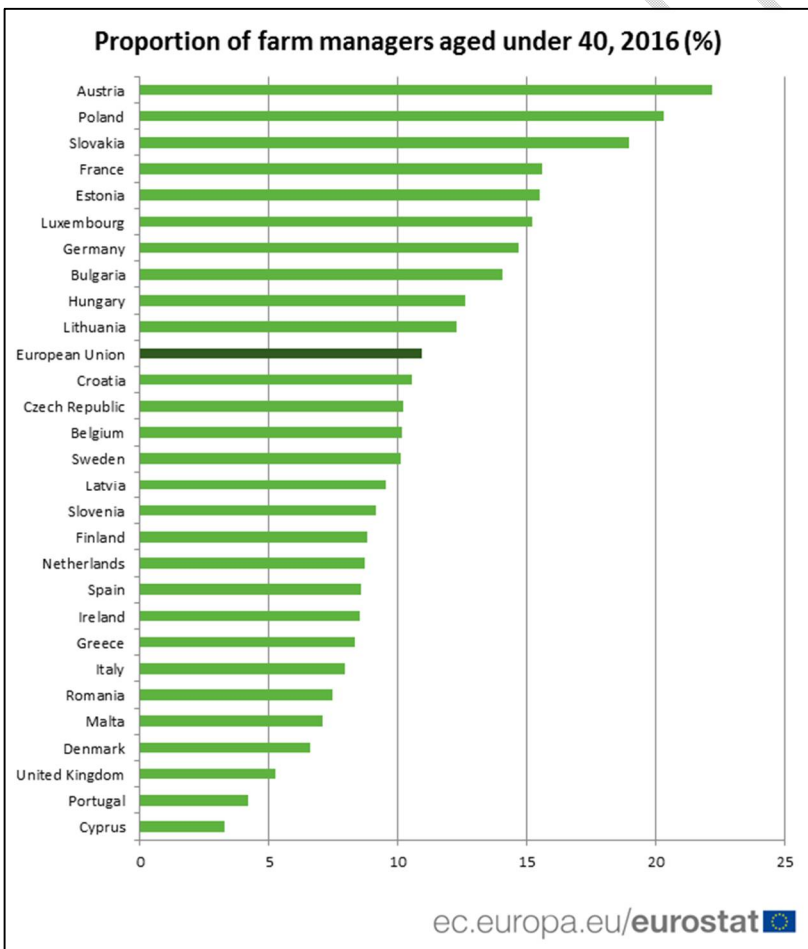
Maataloudessa työskentelevien määrä oli vuonna 2016 yhteensä hieman yli 118 000 henkeä, eli hieman alle 5 % koko työllisestä työvoimasta. Työvoimasta viljelijöitä ja viljelijäperheiden jäseniä oli lähes 70 %. Maa- ja puutarhatalouden työtä tehtiin vuonna 2016 noin 61 000 henkilötyövuotta, josta viljelijät ja perheenjäsenet tekivät lähes 80 %. Rakennemuutoksen ja tilakoon kasvun seurauksena palkatun ulkopuolisen työvoiman osuus on edelleen kasvussa. Maa- ja puutarhatalouden työntekijöiden lukumäärä väheni yli 20 % vuodesta 2013 vuoteen 2016 ja samalla alan vuosityömäärä väheni 16 %. Uudella tekniikalla on korvattu yhä enemmän ihmistyötä ja samalla on parannettu työn tuottavuutta.

Viljelijöiden keski-ikä on vuosina 2000–2019 noussut noin 47 vuodesta noin 53 vuoteen. Sekä vuonna 2010 että vuonna 2019 alle 35-vuotiaiden viljelijöiden osuus oli hieman alle 9 %, mutta samassa ajassa yli 65-vuotiaiden viljelijöiden osuus on kaksinkertaistunut noin 15 prosenttiin. Suomessa on tehty viime vuosina noin 350 tuettua maatilojen sukupolvenvaihdosta vuodessa. Kaikkiaan maatilojen sukupolvenvaihdoksia tehdään noin 600 - 700 vuodessa (Mela, Ruokavirasto).

Kuvio 2.1.17. Viljelijöiden keski-ikä (Luonnonvarakeskus).

Myös muissa EU-maissa nuoria viljelijöitä on vähän, ja iäkkäitä viljelijöitä on keskimäärin vielä suurempi osuus kuin Suomessa. Yli puolet EU:n viljelijöistä oli vuonna 2016 yli 55-vuotiaita ja kymmenen prosenttia alle 40-vuotiaita. Portugalissa yli puolet viljelijöistä on täyttänyt 65 vuotta. Alle 40-vuotiaita viljelijöitä oli eniten Itävallassa, Puolassa ja Slovakiassa.

Kuvio 2.1.18. Alle 40-vuotiaiden viljelijöiden osuudet eri EU-maissa (Eurostat).

Luonnonvarakeskuksen tietojen mukaan yli 80 prosentilla viljelijöistä on jonkin alan ammatillinen koulutus ja noin 45 prosentilla on maatalousalan koulutus. Koulutetuimpia ovat sikatilojen viljelijät, joista yli 90 prosentilla on jonkin alan ammatillinen koulutus.

Noin 14 300 tilaa harjoitti muuta yritystoimintaa maa- ja puutarhatalouden ohessa vuonna 2016. Yritystoiminta on useimmiten pienimuotoista, osa-aikaista tai kausiluonteista. Muun yritystoiminnan parissa työskenteli yhteensä noin 23 000 henkilöä, ja suurimman osan työstä tekivät viljelijäperheet itse. Muun yritystoiminnan töihin kului maatalous- ja puutarhayrityksissä noin 8 800 henkilötyövuotta eli noin 13 % yritysten kokonaistyömäärästä. Yleisin muun yritystoiminnan muoto oli urakointi noin 7 100 tilalla, joilla yleisin urakoinnin muoto oli maatalouskoneurakointi. Muuta yritystoimintaa harjoittavien tilojen määrä on vähentynyt noin 2 500 tilalla vuodesta 2013 ja osuus kaikista tiloista putosi 31 prosentista 29 prosenttiin vuosina 2013–2016. Muussa yritystoiminnassa työskentelevien henkilöiden määrä on suurin Pohjanmaalla.

Maatilojen määrä on vähentynyt keskimäärin 3 % vuodessa 2010-luvun aikana. Tavallisesti pellot joko myydään tai vuokrataan. Maatiloilla on rakennuskantaa eri käyttötarkoituksiin. Maaseudun asukkaiden ikärakenteesta ja muuttoliikkeestä johtuen myös asuinrakennuksia jää tyhjiilleen ja kiinteistöjen vakuusarvot voivat alentua. Olemassa olevaan rakennuskantaan ja sitä palvelemaan infrastruktuuriin sitoutuu taloudellisia, ympäristön sekä kulttuuriin liittyviä arvoja.

Maatalouden taloudellinen tilanne

C.11: Bruttoarvonlisäys / sektoreittain / alueittain / maataloudessa / alkutuottajille: (TÄYDENNETÄÄN)						
		2010	2013	2015	2017	
	alkutuotanto	2,73 %	2,98 %	2,58 %	2,75 %	
	toinen aste	29,97 %	27,02 %	26,99 %	28,18 %	
	korkea jalostusaste	67,30 %	70 %	70,44 %	69,07 %	
	välialueet	27,09 %	27,34 %	26,83 %	-	
	maaseutualueet	34,12 %	34,40 %	34 %	-	
	kaupunkimaiset alueet	38,75 %	38,23 %	38,93 %	-	
	Maataloudessa ja alkutuotannolle			ei vielä saatavilla	%-osuus	
C.24: Maatalouden tuotannontekijätulo:						
		26 399 € (2010),	20 566 € (2014),	21 199 € (2018)		
C.25: Maatalouden yrittäjätulo / per AWU / talouden muuhun kehitykseen verrattuna:						
		2010	2013	2015	2017	2018
	€AWU	20 048	15 373	7 910	8 705	9 600
	suhteessa muihin, %	51,5	39,5	20,5	22,5	-
C.26: Nettoarvonlisäys / viljelytyypeittäin / alueittain / tilakokoluokittain / alueilla, joilla luonnonhaittoja tai muita aluekohtaisia haittoja: ei vielä saatavilla						

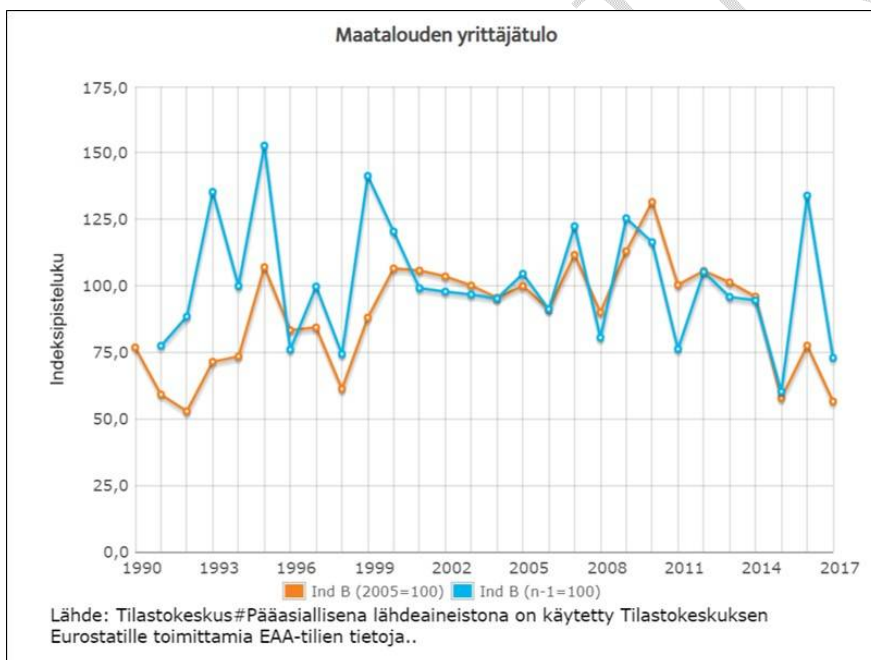
Yrityksissä yleisesti tuotanto on kannattavaa silloin kun tuotannosta saatavilla tuloilla saadaan katettua kaikki tuotantoon liittyvät kustannukset. Väliaikaisesti kannattavuus voi olla erittäin heikkoa, mutta pitkällä aikavälillä kannattamaton tuotanto ei voi jatkua. Kun kannattavuus heikkenee esimerkiksi tuottajahintojen laskiessa ja/tai panoshintojen noustessa, yrittäjä voi sopeuttaa toimintaansa ja talouttaan esimerkiksi investointeja karsimalla ja muun toiminnan tuloilla (muu yritystoiminta, metsätulot, palkkatulot). Tuottavuuden ja kustannustehokkuuden parantaminen on olennainen osa yritystoiminnan normaalia ja jatkuvaa kehittämistä, mutta sillekään ei ole edellytyksiä, jos tuotanto on pysyvästi kannattamatonta.

Yrittäjätulon ja kannattavuuden kehitys

Yrittäjätulo kuvaa maatalousyrittäjän työlle ja pääomalle saamaa korvausta. Vuoteen 2005 suhteutettuna yrittäjätulo oli korkeimmillaan vuonna 2010 pisteluvun ollessa 132, ja alimmillaan vuonna 2017 ollen noin 57 prosenttia vuoden 2005 yrittäjätulosta.

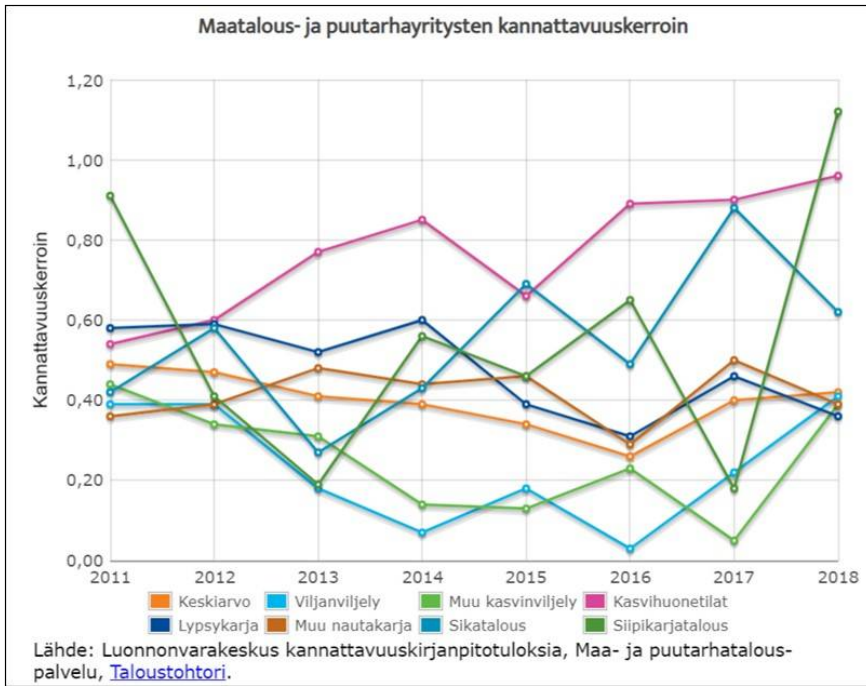
Luonnonvarakeskuksen kannattavuuskirjanpidon mukaan maatalous- ja puutarhayritysten keskimääräinen yrittäjätulo kasvoi vuonna 2018 noin kahdeksan prosenttia edellisestä vuodesta, 17 500 euroon maatilaa kohti. Suomen kaikkien maatalous- ja puutarhayritysten yrittäjätulosumma kasvoi 516:sta 529 miljoonaan euroon. Keskimääräinen kannattavuuskerroin nousi 0,4:stä 0,42:een. Kannattavuus oli edelleen vaatimaton, minkä myös negatiivinen -1,6 prosentin kokonaispääoman tuotto osoittaa.

Vuonna 2018 maatalous- ja puutarhayritysten keskimääräiset tuotot kasvoivat muun muassa tilakoon kasvun myötä kolme prosenttia, 160 900 euroon. Kustannukset puolestaan kasvoivat 2,56 prosenttia, 185 200 euroon. Näin tuottojen ja kustannusten erotuksena saatava tappio pysyi lähes ennallaan, ja on 24 400 euroa. Myyntituottojen ja/tai tukien olisi pitänyt olla tämän verran suurempia ja/tai kustannusten pienempiä, että olisi päästy nollatulokseen. Kun kustannuksista jätetään pois yrittäjäperheen omasta työstä ja pääomasta aiheutuvat kustannukset, jäi yrittäjätuloa keskimäärin 17 500 euroa yritystä ja vuotta kohti. Luken tulosten mukaan tämän suuruinen yrittäjätulo riittää antamaan yrittäjäperheen omalle pääomalle 1,5 prosentin koron ja työtunneille sivukuluineen 6,7 euron korvauksen. Kannattavuuskerroin, 0,42 osoittaa, että korvaukset olivat 42 prosenttia tavoitteista, jotka olivat 3,69 prosentin korko omalle pääomalle ja sivukuluineen 16 euron korvaus yrittäjän työtunnille. Tuntipalkkatavoite perustuu siihen, millainen kustannus yrittäjälle aiheutuu maataloustyöntekijän työtunnista.

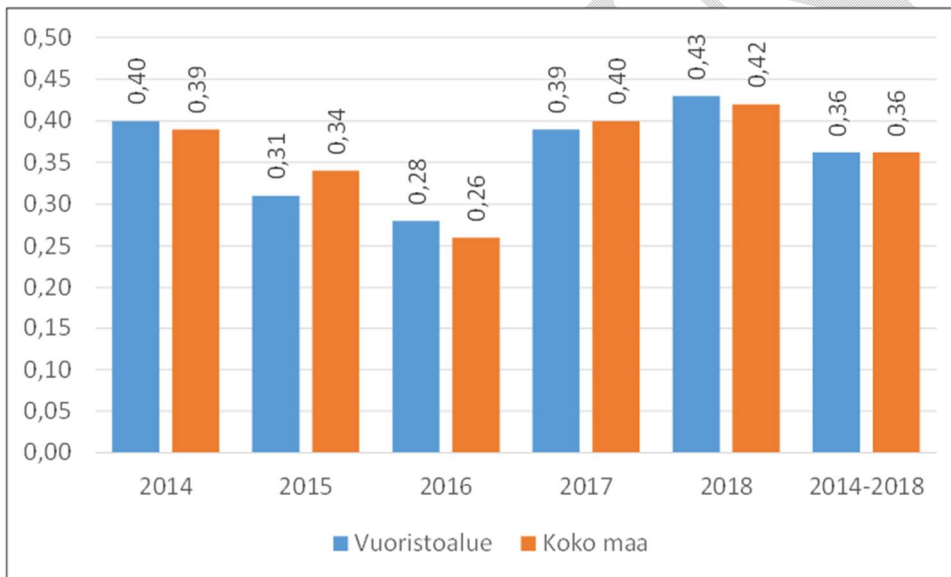

Kuvio 2.1.19. Maatalouden yrittäjätulon kehitys (Luonnonvarakeskus).

Vuonna 2018 viljatilojen ja myös muiden kasvinviljelytilojen kannattavuuskertoimet nousivat 0,4:n tasolle, lammastilojen 0,27:ään, kasvihuoneyritysten 0,96:een ja siipikarjatilojen 1,12:een. Siipikarjatilojen vuosien väliset kannattavuusvaihtelut voivat johtua otoksen pienuudesta. Maitotiloilla ja muilla nautakarjatililla kannattavuuskertoimet laskivat 0,36:een ja 0,39:ään ja sikatiloilla 0,62:een. Keskimäärin maatalous- ja puutarhayritysten kannattavuuskerroin nousi 0,4:stä 0,42:een vuonna 2018.

Kuvio 2.1.20. Maatalouden kannattavuuskehitys eri tuotantosuosunnissa (Luonnonvarakeskus).

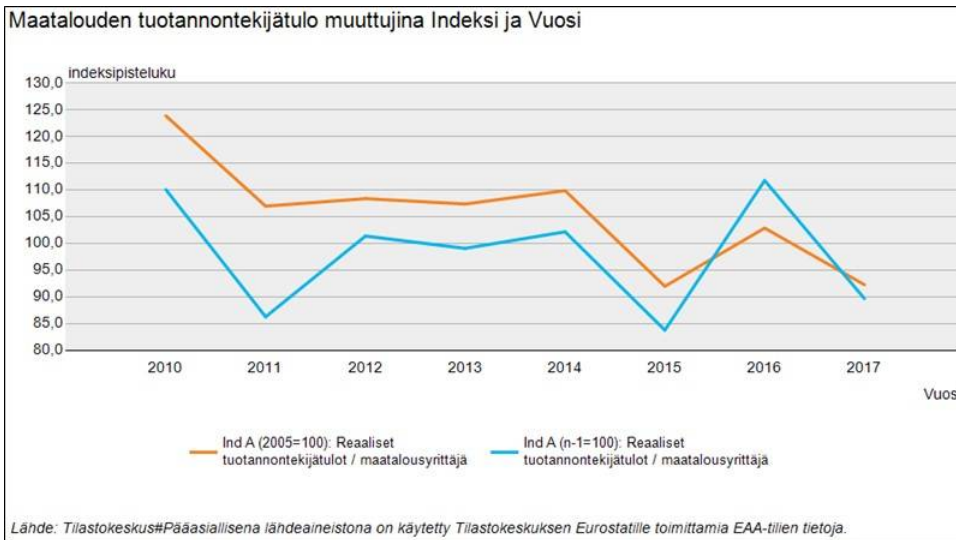

Kuvio 2.1.21. Maatalouden kannattavuuskehitys LHK-vuoristoalueella ja koko Suomessa (Luonnonvarakeskus).

Nykyisessä luonnonhaittakorvausten (LHK) järjestelmässä korvaustaso on alueellisesti porrastettu vuoristoalueen ja muun luonnonhaitta-alueen välillä. Vuoristoalue kattaa Suomen peltoalasta hieman yli puolet ja se ylittää 62. leveysasteelta pohjoisimpaan Suomeen asti, ja eteläisempi Suomi on muuta LHK-aluetta. Kun tarkastellaan suhteellisen kannattavuuden kehitystä viime vuosina, nähdään että kannattavuus on ollut keskimäärin samalla tasolla vuoristoalueella ja koko maassa. Vuoristoalueella esimerkiksi luonnonhaittakorvaus on korkeampi (€/ha) kuin eteläisemmässä Suomessa, mutta vuoristoalueella kannattavuus ei kuitenkaan eroa koko maan tasosta. Nykyiset porrastukset ja painotukset tukitoimenpiteissä olisivat siten jatkossakin tarpeen, jotta voidaan johdonmukaisesti ottaa huomioon alueiden väliset erot ja erityistarpeet. Pohjoisemmassa Suomessa luonnonolot johtavat asteittain yhä pienempiin satoihin ja korkeampiin tuotantokustannuksiin.

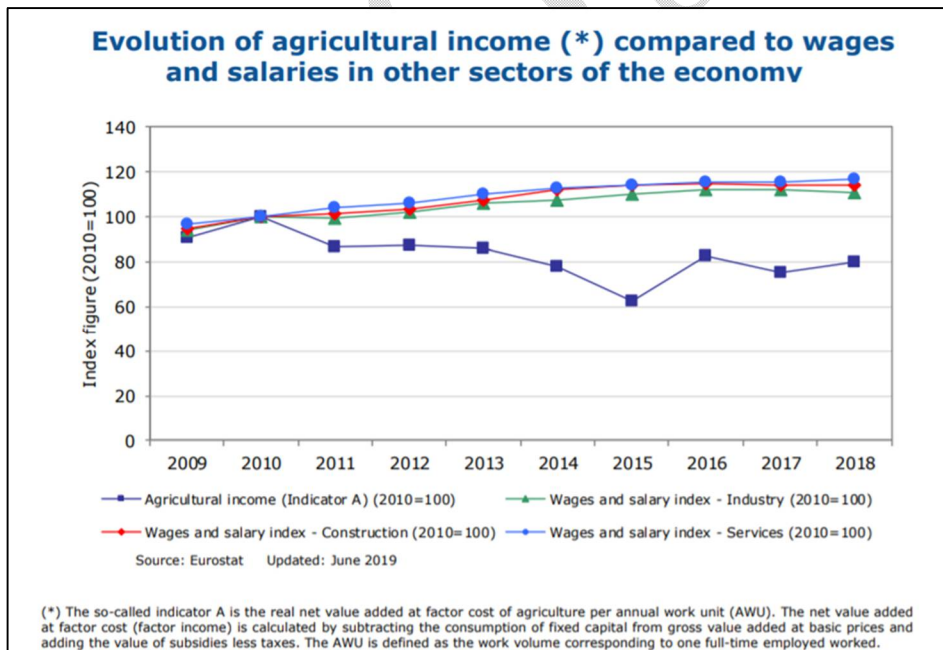
Tuotannontekijätulo

Tuotannontekijätulo kuvaa keskimääräiselle vuotuiselle työpanokselle ja sitä vastaavalle pääomalle saatavaa korvausta. Vuoteen 2005 suhteutettuna maatalousyrittäjää kohti laskettu tuotannontekijätulo oli korkeimmillaan vuonna 2010, jolloin sen indeksipisteluku oli 123,9. Tämän jälkeen pisteluku on vuorovuosin hieman noussut tai laskenut. Tällä vuosikymmenellä pisteluku on ollut alimmillaan 92,0 vuonna 2015 ja 92,3 vuonna 2017.

Kuvio 2.1.22. Maatalouden tuotannontekijätulon kehitys 2010-luvulla (Luonnonvarakeskus).

Maatalouden tulokehitys on viime vuosina jäänyt selvästi yleisen palkkakehityksen tahdista. 2010-luvun aikana maatalouden yrittäjätulo on Suomessa pudonnut pahimmillaan lähes 40 %, kun keskimääräiset palkat ovat samaan aikaan kasvaneet useilla prosenteilla.

Kuvio 2.1.23. Tulokehitys maataloudessa ja muilla toimialoilla (Eurostat).

Tuottavuuskehitys maataloudessa

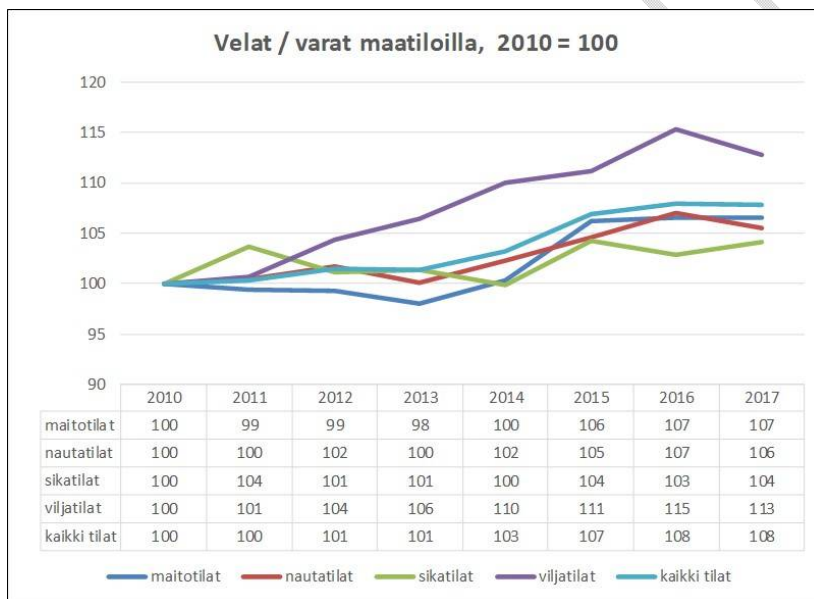
Tuottavuus tarkoittaa tuotannon määrän ja tuotannossa käytettyjen tuotantopanosten määrän suhdetta. Tuottavuus paranee, jos samalla tuotantopanosten määrällä, kuten viljelysmaalla, työllä ja pääomalla, saadaan aikaan yhä suurempi määrä tuotantoa tai, jos samaan tuotantomäärään päästään käyttämällä yhä vähemmän tuotantopanoksia. Tuottavuuden paraneminen on tärkeää tuotannon kilpailukyvyyn kehityksen kannalta. Tuottavuus on yhdessä panos- ja tuotoshintojen sekä tukien kanssa keskeinen tuotannon kannattavuuteen vaikuttava tekijä. Suomen maataloudessa vallitsevina trendeinä ovat olleet tuotantomäärän vakaus ja työpanoksen nopeasta alenemisesta johtuva tuotantopanosten kokonaiskäytön väheneminen.

Maatalouden kokonaistuottavuus on kasvanut Suomessa vuodesta 1995 vuoteen 2015 keskimäärin 2,4 % vuodessa. EU komission tekemän laskelman mukaan vanhojen ns. EU-15 jäsenmaiden keskimääräinen tuottavuuden kasvu oli vastaavalla ajanjaksolla noin 1,1 % vuodessa.

Ahvenanmaalla työn tuottavuus ja kokonaistuottavuus maataloudessa ovat sen sijaan heikentyneet.

Velkaantuminen

Maatilojen velkapääoma suhteessa varallisuuteen on lisääntynyt 2010-luvun aikana keskimäärin varsin maltillisesti (kuvio 2.1.24). Tilojen välillä erot ovat Luonnonvarakeskuksen kannattavuusseurannan mukaan kuitenkin suuria. Maa- ja puutarhataloudessa oman pääoman osuus yrityksen koko varallisuudesta eli omavaraisuusaste vuonna 2018 oli 72 % eli keskimäärin ala ei ole Suomessa erityisen velkaantunut. Kasvihuoneyritykset poikkeavat muista 39 prosentin omavaraisuusasteella.

Kuvio 2.1.24. Maatalouden velkojen ja varojen välisen suhteen kehitys 2010-luvulla (Luonnonvarakeskus).

Alueelliset erityispiirteet

Suomen pohjoisen sijainnin ja suuren pinta-alan vuoksi maatalouden tuotantoedellytykset ovat hyvin erilaiset eri osissa maata. Vaikka Etelä-Suomessakin tuotanto-olot ovat selvästi eteläisempiä EU:n tuotantoalueita vaikeammat lyhyen kasvukauden vuoksi, muuttuvat olosuhteet vielä merkittävästi epäedullisemmiksi pohjoisempana ja maan itäosissa. Kasvukausi kestää pohjoisimmassa Suomessa pisimmilläänkin vain kesäkuukausien ajan, ja roudan ja runsaan lumipeitteen vaikutus ohjaa tuotantomahdollisuuksia ja tuotantokustannusten tasoa voimakkaasti. Erityisesti Keski-, Itä- ja Pohjois-Suomessa pohjoisten luonnonolojen lisäksi metsäisyys ja laajat vesialueet sekä harva asutus rajoittavat voimakkaasti alkutuotannon kehittämismahdollisuuksia esimerkiksi erikoistumismahdollisuuksien, tilakoon kasvattamisen ja yhteistyön avulla.

LUONNOS

2.1.2. SWOT-analyysin tiivistelmä

Nelikenttä

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Puhdas vesi, ilma ja maaperä, valvotut ja laadukkaat rehut, lannoitteet, siemenet ja muut tuotantopanokset - Jäljitettävät ja turvalliset elintarvikkeiden raaka-aineet ja tuotantoketjut maatilalta kauppaan asti - Vähäinen eläintautien määrä ja mikrobilääkkeiden käyttö, eläinten hoito ja hyvinvointi hyvällä tasolla - Kylmien jaksojen takia vähemmän kasvintuhoojia ja vähemmän kemiallista torjuntatarvetta - Vahvan ohjauksen ja seurannan avulla myös ylläpidetään kotimaisten elintarvikkeiden turvallisuutta - Viljelyala sekä kotieläintuotanto ja siten tuet eivät ole keskittyneet vain harvoille suurtiloille - Maanviljelijöiden koulutustaso on hyvä - Osuustoiminta on tärkeä osa riskienhallintaa - Maataloudella on suuri merkitys maaseudulle ja aluetaloudelle ja työllisyydelle 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lyhyt kasvukausi: vähän kasvivaihtoehtoja, matalat sadot, lyhyet ja kalliit työhuiput, suuret sääriskit - Pitkät etäisyydet ja harva asutus lisäävät kustannuksia; samoin tuotantoehtoihin liittyvät EU:n perustasoa korkeammat vaatimukset - Hintakehitys perustuu pääasiassa kansainvälisten ja EU-markkinoiden kehitykseen ja Suomea halvempaan kustannustasoon - Tilarakenne edelleen epäedullinen, viljelijöiden keski-ikä jatkaa nousuaan - Pääomavaltainen tuotanto, laajenemisen ongelmat - Matala tuottavuus
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Erityisvahvuudet saadaan tehokkaasti kaupallistettua: puhtaus, turvallisuus, jäljitettävyys, vastuullisuus - Rakennekehityksellä ja uudella teknologialla tuotantokustannuksia saadaan pienennettyä ja logistiikkaa vahvistettua - Uusin tutkimustieto ja innovaatiot saadaan entistä nopeammin ja laajemmin käytännön tuotannon avuksi - Toimintojen tehostaminen ulkoistamalla ja tilojen välisellä yhteistyöllä lisää kilpailukykyä - Monimuotoinen ja erilaistettu tuotanto (esim. luomu) antaa yhä laajempia mahdollisuuksia alkutuottajille - Maatilojen yhteistyön ja uusien yhteistyömuotojen kehittäminen - Uusien tuotteiden ja palveluiden, kuten hiilidioksidin sitomisen kehittäminen 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tulokehitys jatkuu heikkona - Tuotannolle ei saada enää jatkajia - Tuotantoa ei saada kohtaamaan kysyntää ja sen muutoksia riittävän hyvin, ja tuonti syrjäyttää kotimaista tuotantoa - Rajut hintavaihtelut maataloustuotemarkkinoilla jatkuvat, - Uudet kasvi- ja eläintaudit ja sään ääri-ilmiöt aiheuttavat laajoja ja toistuvia ongelmia - Kotieläintaloudessa tilakoon suureneminen lisää eläintautiriskejä ja eläintautien torjumiseen ja hävittämiseen liittyviä tilakohtaisia kustannuksia - Laiminlyöntejä ja terveysriskejä ei saada torjuttua; kotimaan kysyntä ja vientimahdollisuudet vaarantuvat - Väestön ja palvelujen voimakas alueellinen keskittyminen heikentää maaseudun elinkelpoisuutta ja myös maatilojen kehittämismahdollisuuksia - Tuotantoteknologian ja –panosten kustannuksia ei saada takaisin tuloista - Vientimarkkinoiden menettäminen (esim. Venäjä) - Tie- ja tietoliikenneyhteyksien heikkeneminen esim. saaristossa ja muilla syrjäisillä alueilla

Vahvuudet

Puhdas vesi, ilma ja maaperä ovat ydinvahvuuksia, joiden varaan turvallinen ja kuluttajille terveellinen ruokaketju voi rakentua. Valvotut ja laadukkaat rehut, lannoitteet, siemenet ja muut tuotantopanokset varmistavat puhtauden tuotantoketjussa.

Jäljitettävät ja turvalliset elintarvikkeiden raaka-aineet ja tuotantoketjut maatilalta kauppaan asti takaavat kuluttajille jäljitettävän tuotantoketjun. Tämä osaltaan varmistaa elintarvikkeiden kotimaista kulutuskysyntää. Vähäinen eläintautien määrä ja mikrobilääkkeiden käyttö edistävät eläinten hyvinvointia, ja samalla se vaikuttaa myös ihmisten terveyteen esimerkiksi mikrobilääkeresistenssin ehkäisemiseksi. Eläinten hoito ja hyvinvointi ovat hyvällä tasolla, jolloin kotieläintuotanto on eettisesti kestävämmällä pohjalla.

Kylmien jaksojen takia Suomessa on vähemmän kasvintuhoojia ja vähemmän kemiallista torjuntatarvetta, mikä rajoittaa maaperään, vesistöihin ja elintarvikkeisiin päätyviä torjunta-ainejäämiä. Vahvan ohjauksen ja seurannan avulla ylläpidetään kotimaisten elintarvikkeiden turvallisuutta, jolloin myös korjaavat toimet voidaan tarvittaessa toteuttaa tehokkaasti.

Tuotanto ja samalla maatalouden tuet eivät ole keskittyneet vain harvoille, ja Suomessa on runsaasti eri kokoisia ja monimuotoisia maatiloja. Tämä on vahvuus kehitettäessä maataloutta ja toisaalta se ylläpitää tasapainoista maaseudun sosioekonomista kehitystä. Maanviljelijöiden koulutustaso on hyvä, mikä on lähtökohta uusien teknologioiden ja viljelytapojen omaksumisen kannalta sekä yleisen maatalouden kehittämisen kannalta.

Heikkoudet

Lyhyt kasvukausi tarkoittaa vääjäämättä sitä, että käytettävissä on vähän kasvi- tai lajikevaihtoehtoja. Lyhyt kasvukausi aiheuttaa myös erityisesti viljakasveille matalat sadot. Lyhyet työhuiput ovat myös kasvukauden pituuden seurausta. Tällöin työhuiput (kylvö, korjuu jne.) ovat lyhyitä ja tarvitaan suhteellisesti enemmän esimerkiksi konepääomaa viljelytoimien toteuttamiseen. Lyhyt kasvukausi on jatkuva riski tuotannolle, koska kasvu-aika ei välttämättä aina riitä eri viljelykasvien sadon valmistumiseen.

Pitkät etäisyydet ja harva asutus lisäävät kustannuksia tuotantoketjun kaikissa kohdissa, koska panoksia ja tuotteita pitää kuljettaa pidempiä matkoja. Tuotantoehtoihin liittyvät EU:n perustasoa korkeammat vaatimukset tuottavat lisäkustannuksia, koska vaatimusten täyttäminen teettää enemmän työtä ja lisää kustannuksia. Hintakehitys perustuu kuitenkin pääasiassa kansainvälisten ja EU-markkinoiden kehitykseen ja Suomea halvempaan kustannustasoon. Tilarakenne on edelleen epäedullinen erityisesti lohkojen hajanaisuuden ja pienen koon ja toisaalta suhteellisen pienen tilakoon vuoksi. Uusia viljelijöitä tulee melko vähän alalle, jonka seurauksena viljelijöiden keski-ikä jatkaa nousuaan.

Mahdollisuudet

Erityisvahvuudet, mm. puhtaus, turvallisuus, jäljitettävyyden, vastuullisuus, saadaan tehokkaammin kaupallistettua ja kilpailuetua saadaan markkinoilta. Tilojen koon kasvaessa ja uudella teknologialla tuotantokustannuksia saataisiin pienennettyä. Uusin tutkimustieto ja innovaatiot saadaan entistä nopeammin ja laajemmin käytännön maatalouden käyttöön. Maatiloilla toimintojen tehostaminen, esimerkiksi urakointipalveluita hyödyntämällä ja tilojen välistä yhteistyötä lisäämällä, voidaan parantaa maatalouden kilpailukykyä. Monimuotoinen ja erilaistettu tuotanto, esimerkiksi luonnonmukainen tuotanto, voi antaa yhä laajempia mahdollisuuksia alkutuottajille luoda arvonalisää ja positiivisia ulkoisvaikutuksia.

Uhat

Maatilojen selviytymiskyvyn kannalta on kriittistä, että maataloille saadaan edelleen ammattitaitoisia yritys-toiminnan jatkajia. Jos näin ei tapahdu riittävässä laajuudessa, uhkaa se koko maatalouden kykyä vastata markkinoiden kysyntään ja yhteiskunnan asettamiin muihin tavoitteisiin. Kuluttajakysynnän muuttuessa uhkana voi olla, että kotimaiset raaka-aineet eivät joko määrällisesti tai laadullisesti vastaa kysyntää, jolloin tuontikysyntä kasvaa syrjäyttäen paikallista tuotantoa. Rajut hintavaihtelut maataloustuotemarkkinoilla jatkuvat erityisesti vilja- ja valkuaiskasvimarkkinoilla. Tämä uhkaa viljelyn jatkuvuutta ja johtaa pysyvästi mataliin tuloihin. Uudet kasvi- ja eläintaudit ja sään ääri-ilmiöt voivat aiheuttaa laajoja ja toistuvia ongelmia maataloustuotannolle ja maatilojen selviytymiselle. Kotieläintalouden tehostumisessa eläinliikenne tilojen välillä kasvaa ja tilakoot suurenevät. Eläinliikenne lisää riskiä eläintautien leviämiseksi tilojen välillä ja tapausten lukumäärä kasvaa. Tilakoon suurenemisen yhteydessä tautien hävittämiskustannukset kasvavat ja vakuutus-ten kannattavuus heikkenee. Uhkana on, että tuotantostandardin laiminlyöntejä ja terveysriskejä ei saataisi tehokkaasti torjuttua, jolloin sekä kotimaan kysyntä ja vientimahdollisuudet vaarantuisivat. Väestön ja palvelujen voimakas alueellinen keskittyminen heikentäisi myös maatilojen kehittämismahdollisuuksia, koska maaseudun palvelutuotanto on kriittistä myös maatalousyrittäjien menestymiselle.

2.1.3. Tarveanalyysi

Elinkelpoista maatilaa koskevan erityistavoitteen kannalta keskeisenä Suomen lähtökohtana on kotimaisen ruuan alkutuotannon kannattavuuden turvaaminen. Kun tuotannon perusedellytykset ovat kunnossa, on tuotannossa mahdollista saavuttaa myös muita keskeisiä alkutuotantoon liittyviä tavoitteita (ympäristö- ja ilmastovaikutukset, eettisyys ja eläinten hyvinvointi, puhtaat ja turvalliset raaka-aineet jne.). Lisäksi alkutuotannon pitkäjänteinen kehittäminen ja tulevaisuuteen investoiminen sekä jatkuvuuden turvaaminen (sukupolvenvaihdokset) edellyttävät ensin kohtuullista ja suhteellisen vakaata tuotannon peruskannattavuuden tasoa.

Suomen pohjoisesta sijainnista johtuvissa erittäin epäsuotuisissa ilmasto-oloissa maatalous ei ole kilpailukykyistä suotuisampiin olosuhteisiin verrattuna. Tämä Suomen sijaintiin ja luonnonoloihin pohjautuva kilpailuhaitta on pysyvä ja edellyttää toimenpiteitä tuotannon ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Ilman yhteisen maatalouspolitiikan tukia ja niitä täydentäviä kansallisia tukia sekä maatalouden rakenteen kehittämistä maatalous ei voi säilyä Suomessa. Koko elintarvikeketjun kannalta on keskeistä, että aktiivista maataloustuotantoa harjoittavien tilojen toimintaedellytykset turvataan.

Suomen sijainnin, harvan asutuksen ja muiden edellä kuvattujen maantieteellisten erityispiirteiden vuoksi Suomelle huoltovarmuuden turvaaminen on tärkeää koko yhteiskunnan kannalta. Huoltovarmuus perustuu toimiviin markkinoihin ja kilpailukykyiseen talouteen. Markkinat eivät kuitenkaan välttämättä riitä ylläpitämään yhteiskunnan taloudellisia ja teknisiä perustoimintoja erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Tämän vuoksi erilaisilla huoltovarmuustoimenpiteillä varaudutaan ylläpitämään yhteiskunnalle elintärkeitä toimintoja mahdollisimman lähellä normaalitilaa myös näissä olosuhteissa. Maatalouspolitiikalla ja maaseudun kehittämistoimilla on ratkaisevan tärkeä rooli ruuantuotannon turvaamisessa Suomen pohjoisissa tuotanto-oloissa.

Ahvenanmaan kannalta on tärkeää, että saaristo-olosuhteiden erityispiirteet otetaan huomioon ilmastonmuutokseen sopeutumisessa ja markkinoiden toimintaan liittyvissä muutoksissa. Ahvenanmaalla tuotannon ja jalostuksen läheisen suhteen myötä on tärkeää turvata myös pienimuotoisen elintarviketeollisuuden edellytykset. Lisäksi kestävyys ja hyvän ympäristöhoidon kaupallistaminen on tärkeää, jotta kestäväan viljelyyn voidaan panostaa markkinaehtoisesti. Tuotantokustannuksiin vaikutetaan useissa vaiheissa, joissa saaristo-olosuhteet aiheuttavat merkittäviä eroja logistiikassa ja sekä tuotantopanosten kuljetuksissa että tuotettujen tuotteiden markkinoille pääsystä. Elintarvikemarkkinoita tulisi kehittää myös siten, että kustannuskehitys voisi ohjata hintaa nykyistä paremmin.

Näiden syiden takia maatalojen selviytymiskyvyn ja kehittymisen varmistamiseksi tarvitaan alueellisiin erityistarpeisiin vastaavia toimenpiteitä, joiden toimeenpanossa on kuitenkin otettava samalla huomioon hallinnollinen tehokkuus ja selkeys. Suomen merialueen ja sisävesien laajojen saaristoalueiden elinvoimaisuuden turvaamiseen on kiinnitettävä tukitoimien valinnassa ja painotuksissa huomiota.

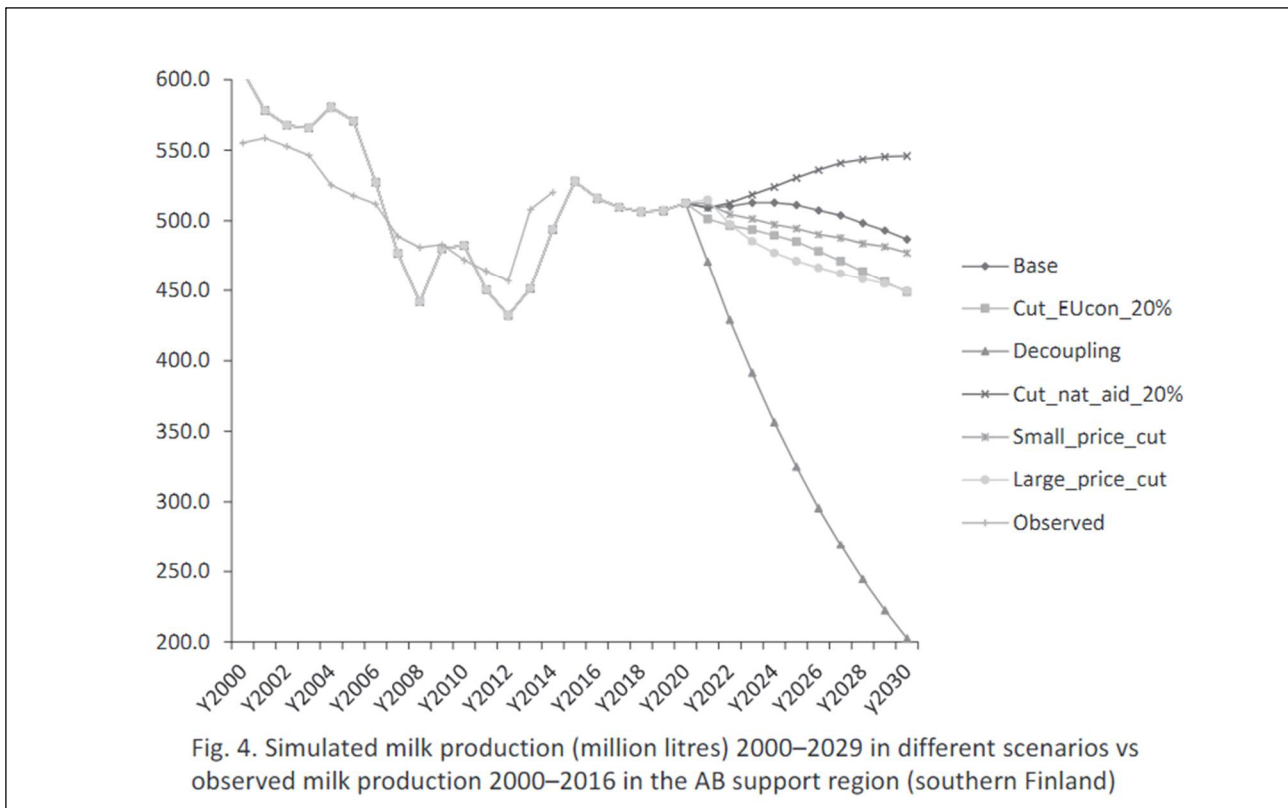
Matalat satotasot merkitsevät sitä, että Suomessa tarvitaan enemmän peltopinta-alaa saman sadon saamiseksi kuin tuottavammilla alueilla. Kylmä ilmasto ja viljan sekä muiden peltokasvien sadon kuivaustarve lisäävät energiankulutusta, joten tarvitaan panostuksia energiatehokkaiden ratkaisujen kehittämiseen ja käyttöönottoon. Suomen olosuhteissa tuotantorakentamisen kustannukset ovat korkeat, sillä kylmyys, routa ja lumikuormat tarkoittavat korkeampia rakentamisen yksikkökustannuksia ja siten edellyttävät kilpailukykyhaittaa tasoitettavia tukitoimia. Suomalaisten tilojen keskikoko on pienempi kuin vertailukelpoisissa maissa lähialueella, joten kilpailukyvyn kehittämiseksi myös resurssien yhteiskäyttöä on tarpeen edistää tarkoituksenmukaisella tavalla.

Maatalouden rakennekehityksen jatkuminen sekä investoinnit tuotantorakennuksiin ja uudenaikaiseen teknologiaan parantavat tuottavuutta. Uuden teknologian käyttöönotolla voidaan vaikuttaa tuottavuuden parantamiseen, riskien ja ympäristökuormituksen hallintaan, työolosuhteisiin, tuotantoeläinten hyvinvointiin ja tuotantohygieniaan. Tuotantotilojen tarkoituksenmukaisuus ja tuotantotoiminnassa energiatehokkuuden edistäminen, uusiutuvia luonnonvaroja hyödyntävän energian käytön lisääminen sekä lannan käsittelyä ja käyttöä tehostavat ratkaisut ovat tärkeitä tilan talouden, kestävästi harjoitettavan tuotannon ja ympäristövaikutusten kannalta. Tuotantotekijöiden tehokkaampaa käyttöä on edistettävä, on hyödynnettävä erilaisia materiaaliavintoja ja etsittävä uusia yhteistyön muotoja tuotantoketjuissa.

Maatalouden heikon kannattavuuden takia investointeja ei kyettäisi tekemään läheskään tarvetta vastaavasti ilman tukea. Erityisen suuri tuen tarve on kotieläintiloilla, joilla tarvitaan suuria investointeja eläinsuojiin, rehu- ja tuotevarastoihin, sekä lannan varastointiin, käsittelyyn ja käyttöön lyhyen kasvukauden ja kylmien ilmasto-olosuhteiden takia. Lyhyen, viileän kasvukauden ja runsaan sateisuuden takia pellon salaajitus-, viljan kuivatus- ja kasvihuoneinvestoinnit ovat välttämättömiä. Jatkossa entistä useammin esiintyvien kuivien jaksojen takia on tarpeen samalla huolehtia kokonaisvaltaisesti pellon vesitaloudesta.

Suomen maataloustuotannon perusedellytysten turvaaminen samalle lähtötasolle muiden jäsenmaiden kanssa edellyttää tuotannon tukemista. Kilpailukyvyn varmistamiseksi maataloudessa on Suomessa tarpeen jatkaa tuotantoon sidottujen tukien järjestelmää nykyisellä tuotekatteella.

Suomessa viime vuosina maidontuotannon määrä on hiukan laskenut samalla kun tuotannon kokonaismäärä EU:ssa on kasvanut. Etelä-Suomessa (tukialue AB) tuotanto on laskenut enemmän kuin Suomessa keskimäärin. Tämä osoittaa, että koko maa ja erityisesti Etelä-Suomi ovat taloudellisesti haavoittuvia, ellei kilpailukykytekijöistä pidetä huolta. Toiminnan jatkuvuuteen ja tuotannon taloudellisiin kannustimiin olennaisesti vaikuttavat tuotantoon sidotut tuet ovat edelleen perusteltuja. Kuviossa 2.1.25 on Luonnonvarakeskuksen (Lehtonen & Niemi 2018) analyysiin perustuva simulaatio siitä, mitä Etelä-Suomen maidontuotannolle tapahtuisi, jos kaikki tuet irrotettaisiin tuotannosta. Samankaltainen tila- ja kulurakenne naudan ja lampaanlihan tuotannossa sekä vuohitaloudessa merkitsisivät samansuuntaisia kielteisiä vaikutuksia, jos tuki irrotettaisiin tuotannosta.

Kuvio 2.1.25. Simuloitu maidontuotanto 2000–2029. Lehtonen&Niemi.2018.

Kulutuskysynnän ennustettu muutos vuoteen 2030 mennessä ei näyttäisi aiheuttavan merkittävää muutostarvetta tuotannon kannustimiin. Keskipitkän aikavälin ennusteessa arvioidaan, että maidon kysyntä kasvaa sekä globaalisti että EU:ssa. Lihan kysyntä kasvaisi globaalisti, mutta kysynnän kasvu taittuisi EU:ssa. (EU 2019).

Suomessa naudanlihan tuotanto perustuu suureksi osaksi maitorotuisiin eläimiin, jolloin tehostuva maidontuotanto tarkoittaa vääjäämättä vähemmän vasikoita ja siten vähemmän naudanlihaa. Tällöin tuotannon kannustimiin ei ole tarve puuttua, koska muutoin tuotannon väheneminen olisi todennäköisesti suurempi kuin kulutuksen muutos.

Märehtijät tarvitsevat ruokintaansa nurmialaa, jonka osuus Etelä-Suomessa on maatalousluonnon monimuotoisuutta ajatellen liian vähäinen. Myös maatalousluonnon herkäät alueet ja maaseutumaiseman avoimena säilyttäminen tarvitsevat hoitamiseen yleensä nautoja tai lampaista.

Tuotannon kannusteita voi olla perusteltua eriyttää esimerkiksi saaristossa tuotannon erityispiirteiden, kuten pienten ja hajanaisten peltoalueiden, vesi- ja tieliikenteen haasteiden ja niistä aiheutuvien kustannustekijöiden vuoksi. Tällaisilla erityisalueilla jalostustoiminta voi vaarantua, jos paikallisen tuotannon määrä vähenee merkittävästi. Vastaavasti tuotannon säilyminen edellyttää lähellä olevaa jalostusta.

Lammastuotanto ja vuohitalous ovat Suomessa pieniä tuotantosuuntia, joissa tuotekehitys ja markkinointi ovat melko pienimuotoisia muuhun karjatalouteen verrattuna. Lammastuotantoa harjoitetaan usein alueilla, joilla laaja-alainen maatalous ei ole mahdollista. Lampaankasvatusta harjoitetaan usein osa-aikaisesti, samalla kun tuloja hankitaan useista eri lähteistä maaseutualueilla. Lampaankasvatuksella on siksi tärkeä rooli maaseudun sosioekonomisen kestävyuden ylläpitämiseksi.

Valkuaiskasvien viljely ei ole pohjoisissa viljelyoloissa kasvanut samalla vauhdilla kuin rehuproteiinin tarve on lisääntynyt. Proteiinin toimitusketjut ovat usein hyvin pitkiä, koska valkuaista on tuotava merkittäviä määriä EU:n ulkopuolisilta alueilta. Valkuaiskasvien ja muiden erikoiskasvien kuten tärkkelysperunan, sokerijuurikkaan ja avomaanvihannesten viljely on erikoiskasvituotantoa, joka on erityisen altista erilaisille riskeille, ja

joka vaatii viljelijöiltä enemmän tietoa ja taitoa kuin esimerkiksi tavanomaisempi viljanviljely. Suomen ollenaisesti lyhyempi kasvukausi verrattuna parempiin viljelyalueisiin merkitsee suurempia haasteita korkealatuisten sadon tuottamiselle. Erityisesti luonnonmukainen kotieläintuotanto on riippuvainen paikallisesta valkuaisrehun tuotannosta. On tärkeää varmistaa viljelijöiden kiinnostus erikoiskasvien viljelyyn, jotta viljelyala ei vähenisi nykyisestä, koska kielteiset kerrannaisvaikutukset olisivat maaseutualueilla merkittäviä.

Kannattavuus on keskeinen tekijä myös erikoiskasvien viljelyssä. Näiden kasvien viljely on vaativampaa, ja siihen liittyy enemmän riskejä kuin ohran ja kauran kaltaisten tavanomaisempien kasvien viljelyyn. Viljelyä saatavan tuoton olisi oltava korkeampi, jotta viljelijä valitsisi riskialttiimman viljelykasvin eikä tavanomaista viljelykasvia, jonka tuotantoriski on alhaisempi.

Riskienhallinnan laaja-alaisempi tarkastelu ja merkitys maatalouden tulotason turvaamiselle

C.44: Maatilojen kestävyysindeksi, sopeutumispotentiaali ilmastonmuutokseen: [ei vielä saatavilla]
--

Maatilojen riskienhallinnassa tärkeitä asioita ovat mm. viljelijöiden ammattitaito mukaan lukien taloustuntemus ja osaamisen jatkuva kehittäminen, hyväkuntoiset ja toimintaan tarkoitukseenmukaiset rakennukset, joissa on toimivat hälytysjärjestelmät, maaperän hyvä kunto ja toimiva vesitalous, alueelle soveltuvat viljelykasvilajikkeet ja niiden jalostus, riittävän monipuolinen kasvivalikoima ja viljelykierto, sekä viljelijöiden jaksaminen, yhteistyöjärjestelyt, lomitus, tuotantoeläinten terveydenhuolto sekä alaan vaikuttavien politiikkatoimenpiteiden johdonmukaisuus ja markkinoiden muutosten ennakoitavuus. Rakentamismääräyksillä ja lupamenettelyillä ohjataan tarkoituksenmukaiseen ja tuotanto-olosuhteet huomioonottavaan rakentamiseen sekä ympäristöasiat huomioivaan tuotantoon.

Sääilmiöiden muutoksiin varaudutaan kullakin alueella sopivien kasvilajien viljelyllä, maan kasvukunnosta huolehtimalla, peltolohkojen hyvällä kuivatuksella, tulvantorjunnalla ja rakentamisen sijoittumista ohjaamalla. Pohjoisten sääolojen takia Suomen kasvituotanto on riskialtista, minkä vuoksi viljelijöiden olisi lisäksi varauduttava poikkeuksellisiin sääilmiöihin nykyistä enemmän. Vakuutuksilla ei kuitenkaan voida kattaa esimerkiksi lyhyeksi ja kylmäksi jääneen kasvukauden aiheuttamia tuotantotappioita. Ilmastonmuutos lisää sään ääri-ilmiöitä ja mm. muuttaa lämpösummaa sekä sadantaa. Maatilojen kestävyystavoitteissa tulojen tasaaminen vuosien välillä ei kuitenkaan ole silloin ratkaisu, kun tulot ovat kroonisesti alhaiset. Tulojen volatiliiteetin pienentämisen sijaan on ensisijainen tarve kehittää tulonmuodostusta itsessään, jonka jälkeen tulontasaus tulee vasta seuraavana.

Kotieläintilojen koon kasvaminen ja tuotannon erikoistuminen lisäävät eläinliikennettä ja sitä myötä eläintautien leviämisen riskiä. Samalla tilakohtaiset kustannukset eläintaudin hävittämiseksi kasvavat ja riskienhallinta vakuutuksilla käy yhä vaikeammaksi.

Ruuan alkutuottajat eli viljelijät ovat viljelijätukien ja maatalouden investointi- ja aloitustukien suora kohde-ryhmä. Viljelijätuilla tasoitetaan olosuhde-eroista johtuvia tuotantokustannusten eroja alueiden välillä. Lisäksi niillä edistetään mm. ympäristönsuojelua tuotannossa, tuotantoeläinten hyvinvointia ja luomutuotantoa. Rakenne- ja tuketuotannossa erityisen tärkeitä nuorille tuottajille tilanpidon aloitusvaiheessa ja tuotannon jatkokehittämisessä.

Yrityskokoa kasvattamalla voidaan lisätä yrittäjätuloa, parantaa tuottavuutta ja alentaa tuotannon yksikkökustannuksia. Yritysten kannattavuutta voidaan parantaa myös lisäämällä osaamista esimerkiksi neuvonnan avulla. Tuotantoon vaikuttavilla muilla ehdoilla, kuten eläinten- tai ympäristönsuojelun säädöksillä, on päätarviketuotuksensa lisäksi suuri rooli myös siinä, miten alkutuotanto on tilatasolla järjestettävä ja millaisiksi tuotantokustannukset välillisesti muodostuvat.

Oma alkutuotanto antaa pohjan kotimaiselle elintarvikeketjulle, joka kokonaisuudessaan työllistää yli 300 000 henkilöä. Ruuan kotimaisen alkutuotannon turvaamisen ansiosta suomalaisilla on saatavilla kotimaista ruokaa, jonka arvostus on Suomessa hyvin korkealla tasolla. On erittäin tärkeää, että tuotannon eri vaiheissa myös tilatasolla tunnustetaan ja otetaan huomioon yhä paremmin kuluttajien odotukset ja jatkuva toimintaympäristön

muuttuminen (kts. erityistavoitteet 2 ja 9). Osaamisen kehittämisellä on tässä suuri merkitys. Kilpailukykyinen ja lisäarvoa tuottava alkutuotanto on perusedellytyksenä myös elintarvikkeiden vientimarkkinoilla menestymiselle. Alkutuotanto luo lisäksi laajemmin työllistymistä ja hyvinvointia maaseutualueille ja on tärkeä osa yritystoiminnan verkostoa maaseudulla. Maaseutumaisema säilyy samalla avoimena ja hoidettuna.

Julkisten varojen käyttö kotimaisen ruuantuotannon tukemiseen aiheuttaa kustannuksia veronmaksajille, joten tuotannon on vastattava yhteiskunnan vaatimuksiin. Maataloustuotannon vaikutukset ympäristön ja luonnon tilaan vaikuttavat laajasti koko yhteiskuntaan, ja nämä vaikutukset voivat olla sekä myönteisiä että kielteisiä. Nämä vaikutukset on otettava maatalouspolitiikan valinnoissa läpileikkaavasti huomioon.

Tarveanalyysiin perustuvat, erityistavoitetta 1 edistävät toimenpidekokonaisuudet ovat:

- Suomen lähtökohtiin sopivilla tukivälineillä tasataan alueiden välisiä tuotannon olosuhde-eroja ja turvataan ruuan alkutuotannon perusedellytykset
- Tilojen tuottavuuden parantamista ja kustannustehokkuutta edistetään kaikilla käytettävissä olevilla keinoilla (toimenpiteiden painotus erityistavoitteessa 2)
- Yrittäjien ammatillista osaamista ja yhteistyötä lisätään merkittävästi (läpileikkaava toimenpidekokonaisuus)
- Riskienhallintaa ja erityisesti ennakkovarautumista kehitetään entistä kiinteämmäksi osaksi maatalojen yritystoimintaa (eri erityistavoitteita läpileikkaava toimenpidekokonaisuus)
- Ilmasto- ja ympäristövaatimukset ja –vaikutukset otetaan tuotanto- ja toimintatavoissa laajasti huomioon resurssitehokkuutta ja kiertotaloutta edistäen (peruslähtökohta tuotannon kilpailukykyyn parantamiselle) (toimenpiteiden painotus erityistavoitteissa 4, 5 ja 6)
- Tuotantopanosten ja elintarvikeraaka-aineiden korkea laatu, puhtaus ja jäljitettävyyden turvataan myös jatkossa (peruslähtökohta tuotannon kilpailukykyyn parantamiselle) (painotus erityistavoitteissa 3 ja 9)
- Tuotantoeläinten terveydenhuollon ja hyvinvoinnin korkea taso turvataan myös jatkossa (peruslähtökohta tuotannon kilpailukykyyn parantamiselle) (toimenpiteiden painotus erityistavoitteissa 3 ja 9)
- Maaseudun palveluverkostot ja infrastruktuuri turvataan ja niiden nykyaikaistamiselle luodaan hyvät edellytykset (toimenpiteiden painotus erityistavoitteessa 8)

2.1.4. Tukitoimistrategia

Nykytilaa koskevan analysoinnin ja tarpeiden arvioinnin perusteella erityistavoitteeseen 1 vastataan erityisesti seuraavilla CAP-strategia-asetuksen mukaisilla tukitoimityypeillä:

- Kestävyysperusteinen perustulotuki (artiklat 17-24)
- Nuorten viljelijöiden täydentävä tulotuki (artikla 27)
- Tuotantosidonnainen tulotuki (artiklat 29-33)
- Tuki luonnonhaittoihin ja muihin aluekohtaisiin haittoihin (artikla 66)

Lisäksi erityistavoitetta 1 voidaan edistää myös muilla tukitoimityypeillä, joiden painotus kohdistuu selkeämmin muihin erityistavoitteisiin tai jotka ovat kaikkia erityistavoitteita läpileikkaavia. Näiden tukitoimityyppien vaikutus erityistavoitteen 1 kannalta täsmentyy konkreettisten tukitoimien yksityiskohtien tarkentumisessa Suomen CAP-suunnitelmaan. Näitä muita tukitoimityyppisiä ovat:

- Ilmasto- ja ympäristöjärjestelmät (artikla 28)
- Sektorikohtaiset tukitoimityypit (artiklat 39-63)
- Ympäristö-, ilmasto- ja muut hoitositoumukset (artikla 65)
- Investoinnit (artikla 68)
- Nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittaminen ja maaseudun yritystoiminnan käynnistäminen (artikla 69)
- Riskienhallintavälineet (artikla 70)

- Yhteistyö (artikla 71)
- Tietämyksen vaihto ja tiedottaminen (artikla 72)

Erityistavoitteen tunnistettuihin tarpeisiin perustuen Suomessa ei ole tarvetta ottaa käyttöön seuraavia tukitoimintatyyppiejä:

- Kestävyysperusteinen täydentävä uudelleenjakotulotuki (artikla 26) - Pienten viljelijöiden tukijärjestelmä (artikla 25)

Erityistavoitteeseen 1 kytkeytyvät indikaattorit ovat:

Tuotosindikaattorit O.3-O.7:

- O.3 YMP-tuen edunsaajien lukumäärä
- O.4 Tuotannosta irrotettuihin suoriin tukiin liittyvät hehtaarimäärät
- O.5 Tuotannosta irrotettujen suorien tukien edunsaajien lukumäärä
- O.6 Hehtaarimäärä, jolta voidaan myöntää nuorille viljelijöille tarkoitettua täydentävää tulotukea
- O.7 Niiden edunsaajien lukumäärä, joille voidaan myöntää nuorille viljelijöille tarkoitettua täydentävää tulotukea

Tulosindikaattorit:

Tulosindikaattorit	Tavoitearvot
R.4 Linking income support to standards and good practices: Linking income support to standards and good practices: Share of Utilised Agricultural Area (UAA) covered by income support and subject to conditionality	99 %
R.5 Risk Management: Share of farms with supported CAP risk management tools TUKIVÄLINE EI KÄYTTÖÖN SUOMESSA	
R.6^{PR} Redistribution to smaller farms: Percentage additional support direct payments per hectare for eligible farms below average farm size (compared to average) TUKIVÄLINE EI KÄYTTÖÖN SUOMESSA	
R.7 Enhancing support to farms in areas with specific needs: Percentage additional support per hectare in areas with higher needs (compared to average)	100 %
R.8 Targeting farms in specific sectors: Share of farmers benefitting from coupled income support for improving competitiveness, sustainability or quality TUKIVÄLINE SIIRRETTY ERITYISTAVOITTEESTA 2 TAVOITTEESEEN 1	34 %
R.30^{PR} Generational renewal: Number of beneficiaries setting up with support from the CAP	2 600

Vaikuttavuusindikaattorit I.2-I.5:

- I.2 Tuloerojen pienentäminen: Maataloustulojen kehitys verrattuna talouteen yleensä
- I.3 Maataloustulojen vaihtelun vähentäminen: Maataloustulojen kehitys
- I.4 Tuen antaminen riittävien maataloustulojen varmistamiseksi: Alakohtaisten maataloustulojen tason kehitys (verrattuna maataloustulojen keskiarvoon)
- I.5 Alueellisen tasapainon parantaminen: Maataloustulojen kehitys alueilla, joilla on luonnonolosuhteista johtuvia rajoitteita (keskiarvoon verrattuna)

Lähteet:

Ilmasto- ja säätiedot: Ilmatieteen laitos (www.ilmatieteenlaitos.fi)

Peltojen rakenne ja kunnostus: Salaojayhdistys ry (www.salaojayhdistys.fi)

Maa-alaindikaattorit: Tilastokeskus, ”Suomi lukuina” (www.stat.fi/tup/suoluk/)

Väestötiheys EU:ssa: Eurostat (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/population>)

Peltolohko- ja peltokauppatiedot: Maanmittauslaitos (www.maanmittauslaitos.fi)

Peltojen vuokrahinnat: Luonnonvarakeskus (www.luke.fi/uutinen/pellon-vuokrahinnat-2016/)

Ruokaturva, eläintaudit, kasvinsuojeluaineet ja lannoitteet:

Luonnonvarakeskus: Ruoka-faktasivusto, www.luke.fi/ruokafakta/,

[www.luke.fi/ruokafakta/yleista-tietoa/antibioottien-kaytto](http://www.luke.fi/ruokafakta/yleista-tietoa/antibioottien-kaytto;);

Ruokavirasto (www.ruokavirasto.fi/tietoa-meista/mika-on-ruokavirasto/elintarviketurvallisuuden-varmistaminen/arviointi-ja-raportit/sectorikohtaiset-valvontaraportit-2019/)

EFSA (www.efsa.europa.eu/)

Tuotot ja kustannukset eräissä EU-maissa: Komission FADN-järjestelmä, www.ec.europa.eu/agriculture/rica/index.cfm

Maatalouden rakenne- ja tuotantotiedot: Luonnonvarakeskuksen tilastopalvelut (stat.luke.fi).

Sähköinen tukihaku: Ruokavirasto

(www.ruokavirasto.fi/tietoa-meista/asiointi/sahkoinen-asiointi/vipu/kayttajatilastoja/)

Eläintiheys EU-maissa: Eurostat, Livestock density index.

Ammatillinen koulutus: Luonnonvarakeskus, www.luke.fi/uutinen/suurimmalla-osalla-viljelijöistä-on-ammattillinen-koulutus/

Maatalouden tulo- ja kannattavuuskehitys: Luonnonvarakeskus, Taloustohtori (portal.mtt.fi/portal/page/portal/taloustohtori)

Lehtonen & Niemi 2018. Effects of reducing EU agricultural support payments on production and farm income in Finland.

EU Commission 2019. Voluntary coupled support; Review 2019

Maatilojen velkaantuminen: Tilastokeskus, Maa- ja metsätalousyritysten taloustilasto. (<https://www.tilastokeskus.fi/til/mmtal/index.html>)

Ruokaviraston riskiarvioreportit:

www.ruokavirasto.fi/tietoa-meista/julkaisut/julkaisut/riskiraportit/

Kasvintuhoojien leviämistä ja kasvintuhoojien uhkaaman tuotannon arvo:

www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/julkaisut/julkaisusarjat/tutkimukset/riskiraportit/kasvintuhoojien-leviamisvaylat-ja-kasvintuhoojien-uhkaaman-tuotannon-arvo_1_2014.pdf

Afrikkalaisen sikaruton mahdollisia maahantuloreittejä:

https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/julkaisut/julkaisusarjat/tutkimukset/riskiraportit/paivitetty_2017_eviran_tutkimuksia_4_2011.pdf